

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1911.

Första kammaren.

Nr 6.

Onsdagen den 15 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Swartz* aflämnade Kungl. Maj:ts nädiga proposition till Riksdagen angående pension & allmänna indragningsstaten åt förre fästningsbyggnadsarbetaren A. J. Olsson, Carlberg.

Justerades protokollet för den 8 i denna månad.

Upplästes följande ingifna läkarintyg:

Professor *August Vijkander*, som lider af svullnad i v. underbenet (phlebitis) är på den grund förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet under den närmaste tiden.

Stockholm den 15 februari 1911.

J. Åkerman.

Leg. läk., prof.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 1, angående regleringen af utgifterna under riksstatens första hufvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hof- och slottsstaterna; samt nr 13, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af egendomen nr 2 i kvarteret Pärönträdet i Ulrika Eleonora församling i Stockholm m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 1, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående införande af lokalt veto med lika och direkt rösträtt beträffande detaljhandel med brännvin; samt

nr 2, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postafgifter; äfvensom

Första kammarens protokoll 1911. Nr 6.

till lag om bankrörelse och till lag om ändrad lydelse af 10 § i lagen den 5 juni 1909 angående emissionsbanker.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 11 och 14 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 3, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 11 och 14 i denna månad bordlagda utlåtande nr 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändring i lagen om stadsplan och tomtindelning.

*Ifrågasatt
ändring i
lagen om
stadsplan
och tomtin-
delning.*

I en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 3, hade friherre *Erik Palmstierna* hemställt, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta vidtaga en utredning i syfte att åstadkomma sådana bestämmelser uti lagen om stadsplan och tomtindelning den 31 augusti 1907, hvarigenom såväl samhällets rätt till utfående af ersättning för afstådd gatumark bättre betryggades än enligt gällande stadgande, som äfven den osäkerhet, hvilken nu förefunnes, angående tiden för fastighetsägares utgörande af denna ersättning, undanröjdes, samt att Kungl. Maj:t ville för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på andragna skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade afgifvits af herrar *Widén, Berggren, Ersson* och *Petrén*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte, i anledning af förevarande motion, i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t efter verkställd utredning måtte utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af lagen om stadsplan och tomtindelning den 31 augusti 1907, att rättsförhållandet mellan staden och tomtägare i afseende å ersättning för värdet af gatumark blefve på ett mera ändamålsenligt sätt ordnad, än nu vore fallet.

Herr Lamm: Herr talman, mina herrar! Motionären har i föreliggande motion hemställt om skrifvelse angående vissa förändringar i de paragrafer, som i den nya stadsplanelagen beröra de villkor och det sätt, på hvilket staden å ena sidan skall förvärfva gatumark och å andra sidan utfä ersättning af tomtägare för sådan gatumark. Sedan utskottet sökt bemöta motionärens framställningar med uttalanden, som blifvit gjorda, då stadsplanelagen kom till, dels af kommit-

*Ifrågasatt
ändring i
lagen om
stadsplan
och tomtin-
delning.*

(Forts.)

terade, dels af föredragande departementschefen och dels af särskilda utskottet, har utskottet för sin egen del synnerligen litet att tillägga, men slutar med en motivering, som går ut på att »i hvarje fall lär ytterligare erfarenhet böra afbidas beträffande såväl verkningarna af nu berörda rättsregler som utvägen för botande af dem till äfventyrs vidlådande brister, innan statsmakterna ingripa med nu ifrågasatta lagändringar».

Jag betraktar detta såsom hufvudmotivet för den afstyrkande framställningen, och det skulle ock för mig i ett annat fall vara afgörande, och vore det äfven i detta, försåvidt man af hvad man nu känner till af stadsplanelagens verkningar i berörda hänseende verkligen skulle kunna tänka sig, att man kunde få ut någon praxis såsom vägledning för huru stadsplanelagen bör tillämpas. Så synes mig emellertid icke vara förhållandet. På grund af hvad motionären anför och särskildt på grund af den erfarenhet han fått såsom sekreterare i Svenska stadsförbundet, har han väckt denna motion, och af erfarenheter från andra håll kan man väl också våga det påståendet, att de bestämmelser det här angår tolkas och tillämpas mycket olika på olika ställen, och att man icke kan se någon ledande tråd i det hela.

Jag har icke varit i tillfälle att konferera hvarken med motionären eller med reservanterna, men på grund af de kommunala uppdrag, jag haft alltsedan lagen kom till, har jag varit i tillfälle att samarbeta med personer, såsom härvarande byggnadsnämnds ordförande samt ledamöter och tjänstemän hos drätselnämndens första afdelning, hvilka hafva tämligen djupgående insikter i denna fråga och hvaraf några dessutom varit ledamöter af den kommitté, hvilkens utlåtande utgjorde grundvalen för stadsplanelagen. Det är med anledning däraf och med hänsyn till att äfven bland dem meningarna äro skilda, som jag ber att få säga några ord i denna fråga.

Det rör nu först det sätt, på hvilket värderingen skall ske. Byggnadsnämnden skall ju, innan den lämnar byggnadslof åt tomtägare, som vill bygga vid en ännu icke för allmän trafik upplåten gata, fordra säkerhet för den blifvande ersättning, som en gång skall utgå af fastighetsägaren, vare sig det är den nuvarande eller en framtida ägare. Hvad själfva värderingen af den säkerhet, han skall sätta, beträffar, måste den ju göras med hänsyn till den *blifvande* ersättningen, och de grunder, som här användas vid beräkningen, tror jag äro mycket varierande. Vid värdering i Stockholm vänder sig byggnadsnämnden till stadsingenjören och ber honom uppgöra förslag. Denne, som sorterar dels under byggnadsnämnden och dels under drätselnämndens första afdelning, anser denna värdering vara en för staden så viktig ekonomisk fråga, att han icke gör en sådan värdering utan att underställa densamma drätselnämndens första afdelning. Men afdelningen, som dock anser detta vara en byggnadsnämndens angelägenhet, brukar begränsa sig till att säga, att den icke har något att anmärka mot den värdering, som blifvit gjord. Nu blir denna värdering på grund af sakens natur mycket olikartad i olika fall. Man kan säga, att för fastighetsägarna utgöra dessa beslut angående de säkerheter, som de skola sätta, i många fall rätt stora öfverrask-

ningar, och de skyldigheter till gatubidrag, som äligga ägare till närgränsande fastigheter, kunna vara rätt olikartade. Afven för en och samma fastighet, som ligger vid flera gator, blir beräkningen ofta olika för de olika lägena. Man tänke sig å ena sidan, att gatan utgöres af gatumark, som genom godvillig öfverenskommelse blifvit upplåten just för ändamålet, och i så fall anser man sig icke berättigad till någon ersättning alls, och å andra sidan kan det tänkas, att man strax före byggnadslofs gifvande varit tvungen att expropriera en förhållandevis dyrbar mark för anläggande af gata. Det är ju en olägenhet — om än oundviklig — att så olika utgifter drabba fastighetsägarna.

Sedan kommer jag till arten af den säkerhet, som skall ställas. I detta afseende hafva städerna ganska stor frihet. Nu ansc somliga, att det ligger en stor fördel i att städerna i detta fall hafva valet fritt mellan in-teckning, deposition af värdehandlingar eller personlig borgen. Här i Stockholm, i byggnadsnämnden, har man den uppfattningen, att det enda riktiga är, att, då ersättning utgår med hänsyn till fastighet, man icke bör godkänna annat än realsäkerhet, med andra ord in-teckning i fastigheten. Nu kan det vara ganska svårt för en fastighetsägare, som skall bygga, att lämna sådan. Man kan icke få den allra första in-teckningen och då får staden nöja sig med en in-teckning, som ligger relativt högt. Blir det byggnad af, är staden naturligtvis säverad, men blir det ingen byggnad af, löper staden ganska stor risk. Nu anser en af de ledande inom byggnadsnämnden för sin del, att det alternativ, som här framhållits af motionären, nämligen att staden skulle få en tyst förmänsrätt för en sådan ersättnings utfående, vore det enda riktiga. Men man har ju sagt och det har här anförts, att dessa tysta förmänsrätter bjuda emot, och man har äfven anmärkt, att en sådan förmänsrätt är något oegentligt, då man i alla fall icke kan på förhand bestämma storleken af denna ersättning, förrän den en gång skall utgå, och att en sådan förmänsrätt således komme att innebära något tämligen ovisst. Jag framhåller de olika meningarna för att påvisa, hvilka skiljaktigheter i uppfattning, som finnas.

Vidare finnes det andra punkter, som äro mycket oklara. Hvad menas t. ex. med att en gata är för allmän trafik upplåten? Det tillämpas olika på olika ställen. Vi hafva här i Stockholm sökt göra oss en föreställning om detta och kommit till det resultat, att man borde egentligen icke betrakta en gata såsom upplåten för allmän trafik, förrän den är polisbevakad och belyst.

Vidare kan man fråga sig, när man skall anse en tomt bebyggd. Det är mycket svårt att besvara. Här har det tillämpats på det sättet, att när det är fråga om säkerhets ställande för ersättning af gatumark, har man beräknat sådan för endast den del af gatan, som motsvarar den tomtlinje, som blifvit bebyggd.

Det finns ock en annan sak, som här framhållits och som är af särdeles stor betydelse för en stad som Stockholm. Det är det spörsmål, som motionären skildrar på ett ställe, när han talar om, hur det går till med mark, som blifvit inkorporerad. Nu säger herr Lindhagen, som gerna generaliserar för alla fall, att på det hela taget

*Ifrågasatt
ändring i
lagen om
stadsplan
och tomtin-
delning.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring i
lagen om
stadsplan
och tomtin-
delning.*

(Forts.)

skulle alltid tomtägare, när det gäller större komplexer, afstå marken fritt från början. Ja, när detta sker inom ett samhälle, där stadsplanelagen nu är gällande, torde det rent af gå till på det sättet. Om jag tar de fall jag varit med om i Stockholm, Timmermansordens, Bergsunds, Karlsviks eller gardestomterna, har man gjort det förbehållet för att godkänna stadsplanen — detta är hållhakar på ägarne — att vederbörande skola upplåta gatumarken fritt, och i och med detta äga vederbörande fritaga sig och kommande fastighetsägare för allt framtida bidrag och härmed äro stadsplanelagens föreskrifter följda. Men värre ställer sig saken med mark, som ligger utom stadens område, där plan upprättats och eventuellt inkorporeras med stads-samhälle, såsom Brännkyrka t. ex., som är föreslaget att inkorporeras med Stockholm. Där äro svårigheterna mycket stora. Där har vanligen gått till så, att en jordägare, som uppgjort en plan för ett större område af marken och upplåtit den till egnahemsbyggande, i vanliga fall i sin ägo behållit gatumarken. Egnahemsägare ha i lyckligaste fall sökt att trygga för sig utfartsvägar genom servitut. Så säljes den återstående marken i sin helhet. Den kan vara byggnads-mark eller gatumark; men man kan hafva exploaterat i det närmaste det hela. Den nye ägaren känner inga moraliska förbindelser ens mot bebyggarna eller samhället. Så skall området inkorporeras, och då ställes på det inkorporerande samhället den fordran och tunga plikten, att det skall lösa till sig denna gatumark. Nu säga visserligen somliga, att enligt § 29 i stadsplanelagen, där det är fråga om upplåtande för allmänt begagnande af gator, den skyldighet, som detta skall innebära, icke skulle inträda, förrän det blefve nybyggnad efter stadsplanelagens införande, d. v. s. efter inkorporeringen. Men jag kan icke se, huru detta kan vara tillfyllestgörande, ty staden har ju andra intressen att disponera gatumarker för, såsom t. ex. för nedläggande af ledningar för aflopp, vatten och gas. Jag kan icke se, att det är tillfyllestgörande, som det nu är ordnad, utan detta är verkligen en punkt, som skulle kräfva en redigering. Det naturligaste vore, att den gatumark, som vederbörande jordägare aldrig beräknat att få någonting för, skulle, efter det den ingått såsom gata i den stadsplan, han gjort, upplåtas kostnadsfritt. Enligt lagen ställer det sig nu, såsom motionären påpekat, att staden får betala för gatumar-ken och att, sedan decennier gått och barn och barabarn besitta egen- domen; dessa måste, när nybyggnad en gång skall ske å tomten, krävas för gatumark ett bidrag, som de ej utan skäl ansett sig fria ifrån, och som är jämförelsevis stort, då antagligen marken under tiden stigit betydligt i värde.

Det är denna tunga för det allmänna, denna ojämnhet och obil- lighet för den enskilde, som på något sätt måste afhjälpas, och jag kan icke tänka mig annat, än att det i sådana fall kan ske på annat sätt än herr Lindhagen tänkt sig, nämligen att gatumarken skall upplåtas fritt vid inkorporering. Huru detta skall ordnas och gå till, är jag icke kompetent att säga.

Det har äfven framhållits såsom önskvärdt, att fastighetägarers skyldighet att lämna ersättning för gatumark skulle löpa ut inom någon bestämd tid. Motionären talar om, att efter tio år skulle

vederbörande ägare vara befriad från att ersätta mark, försåvidt staden icke då redan uttagit ersättning. Men jag kan icke tänka mig annat, än att billigheten då ock skulle fordra, att vederbörande stad eller kommun intill dess utlagt gatan.

De största svårigheterna uppstå således icke i städerna, där det är fråga om områden, på hvilka stadsplan skall införas. Svårigheterna äro värst, där det är fråga om utvidgning af gator, då afsevärd tid kan hafva förflutit mellan den tidpunkt, då staden får ersätta gatumarken för utvidgningen, och de tidpunkter, då säkerheten sättes och då gatubidraget uttages samt den påpekade svårigheten vid inkorporering.

Alla dessa omständigheter har jag velat påpeka för att för herrarna göra klart, att här finnas betydande luckor i stadsplanlagen, som måste ses till godo. Jag kan icke tänka mig, att någon enskild motionär kan vara kompetent att träffa det rätta, men däremot torde Kungl. Maj:t kunna det. Med den tillgång på sakkunnige, han har, kan han hafva lättare att tillgodose dessa kraf. De bärande tankarna i stadsplanlagen äro så riktiga, att jag anser, att om det mot densamma uppstår en ovilja på grund af de olika tolkningar lagen är utsatt för och den oklarhet som hvilar öfver den, skulle det vara till stort men både för samhället och den enskilde.

Det är därför jag för min del vill förena mig med reservanternas från lagutskottet. Jag ber att få yrka bifall till den af herr Widén m. fl. afgifna reservationen.

Herr Steffen: Jag anhåller att få till protokollet uttala, att jag i detta ärende hufvudsakligen instämmer med lagutskottets ledamot herr Lindhagen, då han i sin reservation tillfogar, att en reform i förevarande ämne i främsta rummet bör gå i den riktning, att gatumarken från början i skäligen omfattning tillsläppes gratis till samhället, så att man ej behöfver gå den omvägen, att samhället först skall betala gatumarken och sedan någon gång i framtiden ta ut ersättning af tomtägaren. Detta naturligtvis blott såsom allmän princip — undantag kunna och böra iakttagas.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Håkanson: Af den förste ärade talarens framställning framgick, såvidt jag kunde förstå, att tillräcklig erfarenhet ännu icke vunnits om hur här ifrågavarande bestämmelser verkat. Detta styrkte mig ytterligare i den uppfattning, som utskottet uttalat, nämligen att det är alldeles för tidigt att nu föreslå några ändringar.

Motionären har, såsom vi sett, icke alls kunnat framlägga några riktlinjer för hvad han vill hafva. De synpunkter, han tagit upp, hafva varit uppe hos kommittén för stadsplanlagen under dess behandling af ärendet och blifvit vederlagda dels inom kommittén, dels af de myndigheter, hvilka sedan granskat dem. Naturligtvis har af det lagstadgande, som nu är i fråga, icke under de tre år lagen varit gällande någon vidare erfarenhet kunnat vinnas i detta afseende.

Jag hade tänkt mig, att den förste ärade talaren skulle sluta

*Ifrågasatt
ändring i
lagen om
stadsplan
och tomtin-
delning.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
ändring i
lagen om
stadsplan
och tomtin-
delning.*

(Forts.)

med, hvad jag tyckte bäst skulle hafva stått i öfverensstämmelse med hans anförande, att icke göra något yrkande. Men till min förvåning slutade han med att yrka bifall till den af herrar Widén m. fl. afgifna reservationen.

I anledning häraf ber jag att med åberopande af de skäl, som blifvit i utskottets utlåtande anförda, och då några vidare starka skäl icke af den ärade talaren framlagts — hans framställning syntes för öfrigt mest gå ut på en revision af stadsplanlagen i mycket större omfattning, än motionen afser — få yrka, att kammaren med afslag å reservationen ville bifalla utskottets hemställan.

Herr von Friesen: Äfven vid föregående riksdag förelåg ett förslag om ändring i stadsplanlagen, och det förslaget blef mycket riktigt afslaget af *denna* kammare, emedan man ansåg, att frågan var för tidigt väckt: lagen hade verkat för kort tid.

Nu kommer här samma påstående, att, på grund af att lagen verkat så kort tid, äfven *denna* motion skall afslås. Ja, detta vore ju riktigt, om man hade förhoppning om att, i händelse lagen får verka längre, man då skall få ordentlig erfarenhet af lagens verkan. Men det intryck jag fick af den förste talarens anförande, det var, att hur länge än lagen verkar, kommer man icke att få någon erfarenhet af densamma, därför att den är otydlig och obestämd och tillämpas olika på olika håll. Men under tiden få många allmänna och privata intressen sitta emellan. Det synes mig därför vara skäl i att så fort som möjligt få lagen omarbetad i förevarande hänseende. Denna lag är ju något nytt, den är ett försök; icke kan man gärna vänta sig att få den fullkomlig redan från början, hur goda afsikterna vid dess tillkomst än voro.

Jag vågar påstå, att det säkerligen icke finns någon i kammaren, som har så stor erfarenhet i denna fråga som den förste talaren, och jag tycker, att äfven de ledamöter, som icke hafva direkt intresse i denna sak, dock skulle kunna tillmötesgå dem, som hafva sådant intresse, när här endast gäller att få otydliga och ofullständiga bestämmelser förklarade och fullständiga.

Herr talman, jag yrkar bifall till herr Widéns reservation.

Herr Bergendahl: Herr talman, mina herrar! Det är ju obestriddligt, att det förekommer vissa svårigheter med afseende å ersättningsens utgörande för gatumark, som ett samhälle har att öfvertaga, men, såsom lagutskottets ordförande redan framhållit, voro alla dessa svårigheter bekanta, när stadsplanlagen var under utarbetande och när den sedermera antogs af Riksdagen. Allt hvad motionären här har påpekat har varit föremål för omsorgsfullt öfvervägande af stadsplanekommittén och högsta domstolen, af Kungl. Maj:t och af Riksdagens särskilda utskott. Men man har i detta afseende icke kunnat komma till annat resultat än hvad det antagna förslaget innehåller. Man har hittills icke funnit några bättre bestämmelser, än som där äro gifna. Då frågar jag: har motionären och hafva de, som här yttrat sig, gifvit uppslag till förändrade bestämmelser af mera tillfredställande beskaffenhet? Man talar om olägenheter, men jag har

icke hört i hvad riktning en reform skulle gå. Motionären har hänvisat till hvad kommittén föreslagit, och som underkänts, till en bestämmelse, som kommittén haft under öfvervägande, men själf underkänt. Därjämte har motionären ifrågasatt, huruvida det icke kunde befinnas lämpligt att lämna samhället rätt att omedelbart vid gatumarkens afstående af fastighetsägaren kräfva förbindelse, att ersättning för densamma skall lämnas enligt lag efter gatans upplåtande. Det förslaget synes mig likväl icke kunna praktiskt genomföras. Antag nu, att den mark, som ligger vid det gatuområde, som skall afstås, ännu icke är indelad i tomter. Hela byggnadskvarteret äges exempelvis af en person, när gatumarken afstås. Hvem skall då lämna, förbindelsen? Naturligtvis denne. Sedermera verkställes tomtindeling; han säljer tomter, och till marken blifva nya ägare. När ersättningen en gang skall gifvas ut, är det således icke den som utställt förbindelsen, hvilken skall lämna ersättning, utan de till hvilka han sålt tomter. Hvad tjänar förbindelsen för öfrigt till? Den innehåller ju endast ett erkännande af den förpliktelse, som lagen omnämner. Jag kan icke finna, att ett uppslag i den riktningen kan vara något lockande att gå med på. Motionären säger själf: »Det är emellertid särdeles svårt att utan föregående utredning ange i hvad riktning reformen borde gå.» Nu yttrade den förste talaren: Ja, det erkännes, den enskilde motionären kan icke angifva detta, men Kungl. Maj:t kan nog göra det. Ja, Kungl. Maj:t skall nu allting hitta på, men Kungl. Maj:t har nyligen haft denna lag under öfvervägande, och sedan lagen blifvit fastställd, har man sannerligen icke på de olika orterna gjort någon erfarenhet. De anordningar man vill träffa t. ex. i Stockholm äro kanske icke precis sådana, man vill träffa på annan ort. Genom att något längre praktisera lagen komma önskemål fram från olika orter. Kan man, sedan man inhämtat dessa olika önskemål, hvilka, därom är jag öfvertygad, nog skola visa sig vara ganska skiljaktiga, vinna enighet om de förändringar, som böra vidtagas i lagstifningen, så är det ju särdeles önskvärdt. Nu kan jag icke finna, hur det är möjligt att få en lämplig lagändring till stånd.

En ärad talare från Stockholms län instämde i det principiella uttalande, som herr Lindhagen gjort, att, för att slippa den omvägen, att kommunen först betalar ersättning för gatumarken och sedan tar ut ersättning af dem det vederbör, gatumark till skäligen omfattning redan vid dess afstående skall gratis öfverlämnas till samhället. Men jag frågar: kan icke detta föranleda stor orättvisa? Här är gatumark, som skall afstås. Denna äges exempelvis helt och hållet af den person, som har det ena byggnadskvarteret därinvid. De, som äga tomten intill gatan på andra sidan, äga ingenting af den erforderliga gatumarken. Sålunda skall den, som är tomtägare på ena sidan, gratis öfverlämna gatumarken, under det att tomtägaren på andra sidan, som har lika stor nytta af gatan, icke lämnar någon ersättning. Däri ligger ingen rättvisa.

Nu vidrörda förhållanden äro verkligen så tvistiga; och såsom jag nämnde, så tror jag icke, att någon kan gifva uppslag till hur frågan kan lösas bättre än för närvarande är gjordt. Därför synes man böra afvakta tiden för att närmare lära känna önskemålen och

*Ifrågasatt
ändring i
lagen om
stadsplan
och tomtin-
delning.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
ändring i
lagen om
stadsplan
och tomtin-
delning*
(Forts.)

behofven på skilda orter. Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr von Friesen: Jag har under hand blifvit uppmärksamgjord på ett misstag, som jag begick i mitt förra anförande, och jag ber nu att få erkänna detta misstag; för öfrigt är det till min fördel, att jag får rätta det.

Det förhåller sig nämligen så, att förslag till skrifvelse angående den ändring i stadsplanelagen, hvilken jag nyss åsyftade, blef afslaget af denna kammare vid 1909 års riksdag och följaktligen då blef afslaget af Riksdagen just på grund af de skäl, som lagutskottet äfven denna gång anført. Men så afläts skrifvelse i samma syfte från 1910 års Riksdag, d. v. s. förslaget blef då antaget äfven af denna kammare.

När det nu förhåller sig så, att kammaren först (1909) afslog skrifvelseförslaget och sedan, vid nästa riksdag, fick antaga det, tycker jag verkligen det är onödigt, att kammaren i nu förevarande fråga gör på liknande sätt, utan jag tycker, att kammaren redan vid denna Riksdag kunde för sin del antaga den i herr Widéns reservation föreslagna skrifvelsen.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Lamm*, att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den af herr Widén m. fl. vid utlåtandet afgifna reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den af herr Widén m. fl. vid utlåtandet afgifna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—76;

Nej—28;

Anmäldes och bordlades lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning af väckt motion om ändring i lagen om äktenskaps afslutande inför svensk diplomatisk eller konsulär ämbetsman i utlandet.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet den under sammanträdet aflämnade kungl. propositionen.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Biörklund*, *Henning*, från och med den 17 till och med den 28 innevarande månad.

Justerades 5 protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 12,10 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Torsdagen den 16 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 9 i denna månad.

Anmäldes och bordlades lagutskottets memorial nr 7, angående remitterande till annat utskott af en inom Andra kammaren väckt motion om förbud mot förande af register öfver arbetare i visst angifvet syfte m. m.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 12, i anledning af justitieombudsmannens framställning till Riksdagen om ändring i 139 § utsökningslagen; och

nr 13, i anledning af justitieombudsmannens framställning till Riksdagen om upphäfvande af adelsmäns rätt till särskildt forum i vissa mål.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Riksdagens sistlidna år församlade revisorers berättelse om verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1909.

Företogs val af sju suppleanter i Riksdagens särskilda utskott.

Därvid aflämnades 123 valsedlar, som godkändes och efter parti-beteckning ordnades i tre särskilda grupper så, att en grupp bildades af 71 valsedlar med öfverskrift »det förenade högerpartiet», en andra grupp af 36 valsedlar med öfverskrift »de moderata» och en tredje grupp af 16 valsedlar med öfverskrift »de liberala».

Härpå bestämdes till den utsträckning, som för utseende af föreskrifvet antal suppleanter var nödigt, för hvarje grupp ordningen mellan namnen å gruppens valsedlar, och blefvo därvid med iakttagande af härför stadgade grunder namnen uppförda så, som här efteråt sägs.

För »det förenade högerpartiet» uppfördes såsom

- nr 1 herr Bäckström,
- » 2 » Johanson,
- » 3 » Beckman, C. F.,
- » 4 » Roos,

hvilka fyra namn i denna följd upptagits å gruppens alla valsedlar.

För »de moderata» uppfördes såsom

- nr 1 herr Antonsson,
- » 2 » Göransson,

hvilka två namn i denna följd upptagits å gruppens alla valsedlar utom två.

För »de liberala» uppfördes

herr Blomberg,

hvilket enda namn förekom å gruppens alla valsedlar.

Härefter vidtogs enligt gifna bestämmelser fördelningen af platserna mellan de olika valsedelgrupperna, och befunnos därvid nedannämnda personer hafva blifvit till suppleanter i utskottet valda i följande ordning:

herr Bäckström	från »det förenade högerpartiet»,
» Antonsson	» »det moderata»,
» Johanson	» »det förenade högerpartiet»,
» Beckman, C. F.,	» » » »
» Göransson	» »de moderata»
» Roos	» »det förenade högerpartiet»,
» Blomberg	» »de liberala».

Föredrogos, men bordlades änyo på flere ledamöters begäran följande under gårdagen bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtanden nr 1 och 13, bevillningsutskottets betänkanden nr 1 och 2, bankoutskottets utlåtande nr 3, äfvensom lagutskottets utlåtande nr 6.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl 11,25 f. m.

In fidem

A. v. Krusenshjerna.

Lördagen den 18 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet greve *Hamilton* aflämnade Kungl. Maj:ts nedan-nämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till lag om ändrad lydelse af 1 kap. 2 § i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom samt om ändringar i och tillägg till 4 kap. samma lag m. m.;

2:o) med förslag till ändrad lydelse af § 3 mom. 13 tryckfrihets-förordningen;

3:o) angående aflöningsstyllnad åt vikarien för tjänstlediga kassören och bokhållaren i fångvårdsstyrelsen Walter Engblom;

4:o) med förslag till förordning angående grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande;

5:o) angående anläggning af statsbana från Ströms vattudal till Ångermanälven;

6:o) angående pensionsunderlag för innehafvaren af de med hvarandra förenade befattningarna såsom öfverläkare vid Stockholms hospital och professor i psykiatri vid karolinska mediko-kirurgiska institutet;

7:o) angående lönetersberäkning för tre lärarinnor vid högre lärarinneseminariet;

8:o) angående anslag till täckande af undervisning å karolinska mediko-kirurgiska institutets stat;

9:o) angående upplåtande af en lägenhet från förra korpralsbostället Högby nr 4 i Östergötlands län;

10:o) angående upplåtande af lägenheter från förra majorsbostället Orreda nr 1 i Jönköpings län;

11:o) angående upplåtande af en lägenhet från förra kompanichefsbostället Kungsgården nr 1 i Kopparbergs län;

12:o) angående disposition af förra kompanichefsbostället Torp nr 2 och 3 i Kalmar län;

13:o) angående upplåtande af ett område från förra fanjunkarbostället Gislöf nr 6 och 32 i Malmöhus län;

14:o) angående upplåtande af tre till förra löjtnantsbostället Legene nr 1 Nedergård i Göteborgs och Bohus län hörande lägenheter;

15:o) angående sättet för försäljning af ett till förra kompanichefsbostället Backa nr 1 i Södermanlands län hörande ägoområde;

16:o) angående upplåtande af lägenheter från förra kompanichefsbostället Vänga nr 1 och 2 i Björnlunda socken af Södermanlands län;

17:o) angående försäljning af lägenheter från kronohemmanet Röinge nr 2 i Hallands län;

18:o) angående upplåtande af lägenheter från förra fänriksbostället Berg nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

19:o) angående upplåtande af lägenheter från förra majorsbostället Hult nr 1 i Jönköpings län; samt

20:o) med förslag om ändring i och tillägg till grunderna för förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall.

Justerades protokollet för den 11 i denna månad.

Anmälades och bordlades bankoutsrottets utlåtanden:

nr 4, angående verkställd granskning af riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 5, angående verkställd granskning af riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; samt

nr 6, angående verkställd granskning af fullmäktiges i riksbanken och fullmäktiges i riksgäldskontoret åtgärder för utförande af dem gemensamt lämnadt uppdrag i fråga om uppförande af riksdags- och riksbankshus å Helgeandsholmen.

Vid föredragning af lagutskottets den 16 innevarande februari bordlagda memorial nr 7, angående remitterande till annat utskott af en inom Andra kammaren väckt motion om förbud mot förande af register öfver arbetare i visst angifvet syfte m. m., biföll kammaren hvad lagutskottet i detta memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 15 och 16 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

nr 1, angående regleringen af utgifterna under riksstatens första hufvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hof- och slottsstaterna, samt

nr 13, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af egendomen nr 2 i kvarteret Pärönträdet i Ulrika Eleonora församling i Stockholm m. m.,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs änyo bevillningsutskottets den 15 och 16 i denna månad bordlagda betänkande nr 1, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående införande af lokalt veto med lika och direkt rösträtt beträffande detaljhandel med brännvin.

*Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandel
med
brännvin.*

I två lika lydande motioner, väckta den ena i Första kammaren (nr 71) af herr *Ernst Beckman* jämte två andra af kammarens ledamöter och den andra i Andra kammaren (nr 224) af herr *Staaß* jämte 16 andra af kammarens ledamöter, hade hemställts, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen af förslag till bestämmelser, i syfte att afgörandet inom kommun af väckt fråga om tillstånd till detaljhandel med brännvin måtte äga rum genom allmän omröstning med lika och direkt rösträtt, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de af motionärernas förra året föreslagna och i nu föreliggande motioner angifna grunder.

Vidare hade i två äfvenledes likalydande motioner, väckta den ena i Första kammaren (nr 72) af herrar *Ernst Beckman* och *Eklund* samt den andra i Andra kammaren (nr 72) af herr *von Schéele* jämte fem andra af kammarens ledamöter, blifvit hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen af förslag till bestämmelser i syfte att afgörandet inom kommun af väckt fråga om tillstånd till detaljhandel med brännvin måtte äga rum genom allmän omröstning med lika och direkt rösträtt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med vissa i motionerna angifna grunder.

Utskottet hade i nu föredragna betänkande på återopade grunder hemställt, att förevarande fyra motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående införande af lokalt veto med lika och direkt rösträtt beträffande detaljhandel med brännvin icke måtte af Riksdagen bifallas.

Reservationer hade afgifvits

1:o) af herr *Kvarnzelius*, hvilken, med instämmande af herrar *K. G. Karlsson*, *Röing*, *Olofsson*, *Janson* i Bräten, *Eriksson* i Grängesberg och *Söderberg* i Hobborn hemställt, att Riksdagen, med anledning af förevarande motioner nr 71 och 72 i Första kammaren och nr 72 och 224 i Andra kammaren, ville hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen af förslag till bestämmelser, i syfte att afgörandet inom kommun af väckt fråga om tillstånd till detaljhandel med brännvin måtte äga rum genom allmän omröstning med lika och direkt rösträtt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med i motionerna angifna grunder, samt

2:o) af herr *Jeansson* i Kalmar, som yttrat:

»De enligt min mening viktigaste farhågor, som uttalats emot infö-

Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandel
med
brännvin.
(Forts)

randet af lokalt veto med rösträtt per capita hafva varit, att det skulle medföra för hastiga omkastningar. Med de garantier emot sådana omkastningar, som i motionerna stipuleras, och då dessa ytterligare skulle kunna stärkas genom att icke röstande personer räknas som hafvande röstat emot, så att $\frac{2}{3}$ af ett samhälles män och kvinnor måste hafva afgifvit sina röster, för att förbud skall kunna genomföras, anser jag förslaget enligt min mening största olägenheter undanröjda. På grund häraf har jag inom utskottet yrkat, att utskottet måtte föreslå Riksdagen att till Kungl. Maj:t aflåta en skrivelse i det af motionärerna afsedda syfte med uttalande tillika af den mening beträffande rösternas beräkning, som jag nyss uttalat.»

Herr Beckman, Ernst: När denna fråga var före vid sistlidna riksdag, uttalade en af denna kammares mest bemärkta män, herr Trygger, den uppfattningen, att man inom denna kammare lika väl som inom den Andra vore öfvertygad därom, »att Sverige går en stor och ljus framtid till mötes, ifall nykterhetsfrågan löses på ett verkliga tillfredsställande sätt».

Denna värdesättning af nykterhetsfrågan såsom politiskt och socialt genomgripande vittnar om politisk och fosterländsk blick. Vänder man om satsen så att säga, och ser den från andra sidan, får man väl antaga, att inom Första kammaren äfven förefinnes den öfvertygelse, att i närvarande stund rusdrycksseden genom dess ovärdiga slöseri och genom dess förödande och förslöande af den nationella kraften är ett af de väsentligaste hindren för en sådan ljus utveckling. Alltså borde detta hädanefter kunna äfven uti denna kammare tagas såsom en gemensam utgångspunkt för de öfverläggningar, som förekomma i denna och liknande frågor.

Däremot lär väl här enigheten icke blifva lika stor i afseende å sättet för nykterhetsfrågans lösning och när det gäller att undersöka, hvilket steg som nu närmast bör tagas i riktning däremot. Men ute i landet, bland de breda lagren, bland dem som känna trycket af det närvarande tillståndet i högre grad än andra och hvilka därför trädt i spetsen för den folkrörelse, som vi benämna nykterhetsrörelsen, är enigheten så mycket större. Bland dem förefinnes en fullständigt enig uppfattning om hvad som nu närmast bör göras; och det är att lagstiftningen bör antaga just det förslag, som af oss motionärer framlagts rörande det lokala vetot i syfte att gifva detta full effektivitet.

Det är icke någon principiell nyhet motionärerna ifrågasätta. Det lokala vetot finnes redan och det har till stor välsignelse för många kommuner, särskildt på landsbygden, trädt i verkställighet. Vi fordra blott, såsom jag nyss nämnde, att detta lokala veto skall få fullständig effektivitet.

Hvad vill då detta säga? Jo, först ock främst, att myndigheterna icke skola kunna emot en kommuns önskan utsträcka utskänkingen af rusdrycker. Man måste sålunda fordra, att kommunerna frigöras från det Konungens befallningshafvandes förmynderskap, hvilket med nu gällande bestämmelser kan i denna riktning utöfvas. Men detta innebär dock icke, att därmed den fulla själfbestänningsrätten skulle

ha blifvit erkänd, åtminstone icke om man med kommunens vilja, såsom vi här uttryckt det, förstår den allmänna uppfattningen bland kommunens myndiga män och kvinnor. Därför begära vi, att det lokala veto, som redan finnes, skall göras effektivt äfven genom en omändring af själfva sättet för dess tillämpning. Vi fordra, att detta skall ske medelst allmän omröstning, uti hvilken hvarje man och kvinna, som är till myndig ålder kommen, skall äga rätt deltaga.

Hvarför göra vi detta, hvarför vilja vi i detta fall hafva ett omröstningssätt som bildar undantag från den allmänna regeln? Jo, därför att här är ett område, som alldeles särskildt ingriper uti familjelifvet. Rusdryckssedens ekonomiska och sociala följder tränga djupt in på familjelifvets område. Och därför bör här personlighetsprincipen vid omröstningen finna tillämpning. Särskildt böra kvinnorna, mödrar och hustrur, hvilka ju ofta svårast lida utaf följderna af männens dryckenskap, härvidlag komma i betraktande. De böra få sitt ord med i laget, och det är detta, som vi för vår del hoppas att man snart nog skall erkänna inom den svenska riksdagen.

En vinst, som jag i förbigående vill nämna såsom en följd utaf den förslagna anordningen, är af ganska stor kommunalpolitisk betydelse. Nu, när vårt folk allt mer och mer genomträngts af den uppfattning, som ju också lär här i kammaren göra sig gällande, nämligen att ett af de viktigaste hindren för »en stor och ljus framtid» för vårt land är den nu rådande ordningen i afseende å rusdryckshandteringen, nu ställer sig nykterhetsfrågan ofta såsom afgörande inom det kommunala lifvet. Det ligger ju nära till hands, att de, hvilka känna frigörelsen från rusdryckerna såsom ett af de allra viktigaste och nödvändigaste lifsbehofven för folket, lägga den måttstock på dem, som skola användas i kommunala värf, att de framför allt skola i detta stycke stå på de väljandes sida och gilla just de åtgärder, hvilka de i nykterhetsafseende föreslagit. Men i det kommunala lifvet kräfras många andra egenskaper af dem, som skola uppbära medborgarnas förtroende, än att endast vara varma nykterhetsvänner. Det vore därför lyckligt, om man kunde lösa ut detta starkt begränsade område. Man kan ju, som sagdt, icke undgå att skönja förebud till, att nykterhetsfrågan kommer att spela in såsom afgörande vid de kommunala valen uti en snar framtid. Det vore då mycket att önska, att nykterhetsintresset kunde göra sig mera omedelbart gällande, utan att tvingas att bemäktiga sig ledningen vid dessa val. Väljarne skulle icke behöfva att lägga denna enda måttstock på sin kandidat utan mera se till att han i allmänhet har de egenskaper, som erfordras. De skulle icke behöfva fästa sig vid blott en enda egenskap, och låta denna vara afgörande. Att detta skulle vara till en väsentlig förmån för det kommunala politiska lifvet torde ligga i öppen dag.

De invändningar, man gjort mot det förslag, som vi tillåtit oss framlägga, ha utgått bland annat däriifrån, att det skulle innebära en så stor fara för hastiga omkastningar, därest man anförtrodde så viktiga kommunala angelägenheter åt en allmän folkomröstning. Vi ha icke varit blinda för en sådan fara och ha därför också upptagit såsom ett nödvändigt villkor en mycket kraftig majoritet: två tredje-

*Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandel
med
brännvin.
(Forts.)*

*Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandel
med
brännvin.
(Forts.)*

delar af de röstande. Vi ha ansett, att detta förbud, detta lokala veto, icke vore något värdt, om det icke vore grundadt på en stark, jag skulle vilja säga, öfvervåldigande allmän opinion. I allmänhet är det ju så med dessa restriktiva lagstiftningsåtgärder, att om de icke uppbäras af en stark opinion, äro de mindre värda än intet. Ingalunda önska vi, som äro förbudsvänner, att man skall genomföra ett förbud, förrän det hvilar på en så allmän folkmening, att man kan vara säker på att det skall äga bestånd. Om myndigheterna strängt uppehålla en lag, som ej hvilar på en sådan grund, blir den i själfva verket endast en fördämning, som brister för opinionens tryck, och då blir den sista villan värre än den första. Och om myndigheterna icke uppehålla den, blir lagen blott lik ett stängsel, som hvem som helst kan öfverstiga. Nej, det är däruti vi finna tryggheten med denna anordning, att vi för besluts fattande i denna fråga yrka på en majoritet af två tredjedelar.

En annan invändning gäller de ekonomiska svårigheter, som skulle uppstå. Jag vill då fästa uppmärksamheten på den pågående utredningen. Den torde komma att blifva belysande i detta hänseende. Den skall ju bl. a. omfatta möjligheten att frigöra kommunerna från deras beroende af rusedrycksmedlen. Och äfven i de ekonomiska förhållanden, som ej beröras af denna utredning, torde farhågorna efter min tro komma att visa sig ganska öfverdrifna, ty det allmänna välståndet skulle komma att tilltaga, kommunernas utgifter nedbringas och det skulle icke töfva länge, förrän det visat sig, att våra kommuner i stort sedt af denna reform skulle skörda vinst i stället för förlust.

Vidare har inom bevillningsutskottet tidigare framkastats den tanken, att det lokala vetots genomförande på det sätt vi fordra ej med visshet skulle främja nykterheten. Man har tänkt sig, att omröstningen möjligtvis skulle komma att gå i motsatt riktning mot hvad vi förvänta. Ja, men då är ju på sätt och vis ingen skada skedd. Afsikten vore ju just att bygga på den öfvervägande folkmeningen. Jag har dock aldrig förr hört den farhågan framställas, och alla de, hvilka måste anses såsom mest sakkunniga i dessa frågor, de hvilka ägnat en stor del af sitt lifs arbete däråt, anse ju att detta lokala veto, i den form vi föreslagit, skulle vara ett det kraftigaste medel att främja det föresatta målet — brytande af rusedrycksväldet.

Man har också sagt, att i vissa andra länder har det kommunala vetot icke alltid slagit så väl ut. Jag vet dock icke direkt hvad man därmed menar. Ofta tyckes man syftat på Amerikas Förenta stater. Men där har det ju tvärtom visat sig, att när man funnit ett allmänt statsförbud icke kunna nöjaktigt uppehållas, har man lämnat detta för att öfvergå till — det kommunala vetot! För närvarande ha icke mindre än 34 stater i Amerika, utom de 9 förbudsstaterna, kommunalt veto i en eller annan form, och man har beräknat att hälften af den stora republikens invånare nu skulle lefva under »torrlagda» förhållanden. Vore det på allmän omröstning grundade lokala vetot icke ett medel att främja nykterheten, skulle det naturligtvis af det praktiska amerikanska folkets nykterhetsvänner för länge sedan hafva kastats å sido. Nej, det är nog så, att det är ett af de medel, som bäst och säkrast främja nykterhetssaken, när på detta sätt den ena

kommunen efter den andra visar faran ifrån sig. Målet vinnes säkrast genom det lokala vetots fullständiga genomförande.

I Sverige hafva vi ju för resten länge pröfvat det. Det finnes väl ingen — eller finnes det någon här, som skulle vilja påstå, att det lokala vetot, genomfördt inom en så stor mängd landskommuner, visat sig vara till skada för dessa, orsakat mindre välstånd, varit till fara för ordningens upprätthållande eller på något sätt gjort dessa kommuner mindervärdiga? Jag är öfvertygad om, att svaret måste blifva det alldeles motsatta: Det lokala vetot har varit till förmån för de kommuner, där det fått göra sig gällande.

Vi behöfva alltså ej mycket bry oss om, hvad erfarenheten från utlandet säger i detta fall. Vi ha rik erfarenhet i vårt eget land. Och jag är öfvertygad, att hos oss på grund af vårt folks laglydiga sinnelag lagens efterlefnad blifver långt bättre, än den är på flera andra håll.

För icke längesedan har en stor opinionsyttring gjorts till förmån för detta lokala veto, en opinionsyttring, som afgafs år 1908, då icke mindre än 1,044 af landets 1,342 kommunalstämmor uttalade sig instämmande i Andra kammarens beslut därom. Och sedan tillfredsställelsen med det rusdrycksförbud, som rådde under den stora arbetsinställelsen år 1909, riktigt genomsyrat vårt folk, har en annan ännu större opinionsyttring afgifvits, då genom den allbekanta »förbudsomröstningen» 1,880,000 svenska män och kvinnor eller 55,6 % af alla män och kvinnor öfver 18 år i vårt land uttalat sig för ett rusdrycksförbud. Och att denna förbudstanke icke på något sätt står i strid med våra önskningsar om det lokala vetot, utan tvärtom det lokala vetot anses vara ett nödvändigt första steg, har nyligen bekräftats af den kongress, som varit samlad här för några dagar sedan såsom en representation för vid pass en half million organiserade nykterhetsvänner. Samtidigt med att den uppställde »förbudet» som slutmål, afgaf den ett klart votum för det lokala vetots införande såsom det närmaste steget.

Jag vågar därför påstå, att man på de mest sakkunniga håll anser, att det steg, som *nu* bör tagas, är införande af det lokala veto, om hvilket vi här motionera. Eit litet land som vårt, som behöfver spänna hvarje nerv i täflan med andra nationer, har icke råd att afpruta något, som kan stärka dess inre eller yttre väpnkraft. Och det lär väl knappt kunna bestridas, att knappt något skulle i så hög grad öka denna nationens yttre och inre kraft, som det fullständiga brytandet af rusdryckssedens tyranni.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den af herr Kvarnzelius m. fl. framställda reservation.

Herr Wester: Den föregående talaren yttrade i början af sitt anförande, att det råder en allmän önskan ute i landet att få till stånd ett kraftigare lokalt veto, att få bort dessa rusdrycker, som på många ställen missbrukas. Han vidrörde också den nyss hållna förbudskongressen och den allmänna opinionen inom densamma. Jag ber dock få betona, att frågorna te sig helt annorlunda, då de skola behandlas på en kongress eller ett folkmöte och här i riksdagen.

*Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandel
med
brännvin.
(Forts.)*

*Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandel
med
brännvin.*

(Forts.)

I förra fallet måste man ju ofta nog fatta sina beslut såsom önskningsmål eller uttala något som synes vara nödvändigt, utan att taga hänsyn till om det är möjligt. Här i riksdagen åter måste alla frågor allsidigt utredas och granskas och beslut fattas under känsla af ansvar.

Denna motion är en gammal bekant, som årligen återkommer till Riksdagen; men trots detta återupprepande, trots det storslagna tal och de vackra loford den föregående talaren ägnat denna motion, kan det ju likväl hända, att Första kammaren fortfarande anser, att det behöfs en utredning och garanti för de betydelsefulla förhållanden, som äro beroende af en förändring i detta hänseende, innan makten helt utlämnas i så osäkra, i så oberäkneliga händer, som det här är fråga om. Det är därför, som bevillningsutskottet ansett sig icke heller i år kunna tillstyrka motionen.

Visserligen säger man, att detta är en nykterhetsfråga, och från sådan synpunkt bör den ju bebjärtas och befrämjas. Javäl, det är sanning, men jag är icke viss på, att detta företrädesvis är en nykterhetsfråga. Det lokala vetot — det erkände ju den föregående talaren — hafva vi redan förut, så för dess införande behöfdes icke motionen, utan ser det nästan ut, som om motionen mera afsäge att få principen om den allmänna folkomröstningen fastslagen. Jag skall emellertid icke forska efter anledningen till denna motions återupprepande, icke heller söka utreda, huruvida det är nykterheten eller folkomröstningen, som är det väsentligaste. Men jag beklagar, att dessa frågor blifvit ställda bredvid hvarandra, såsom här skett, ty jag tror, att detta är mera ägnadt att skada än gagna nykterheten. Det finnes många lika ifriga nykterhetsvänner som motionärerna både i riksdagen och utanför riksdagen, men som likväl bestämdt motsätta sig detta förslag.

Man säger: den kommunala rösträtten är icke tillräckligt begränsad, och kvinnan saknar i allmänhet rösträtt, så att man på den vägen icke kan nå fram till målet, utan därför fordras en allmän folkomröstning. Jag vågar dock tro, att med den begränsning af den kommunala rösträtten, som nu är gällande, och då hvarje gift kvinna lätt kan erhålla denna kommunala rösträtt, man lika lätt skall nå fram till målet på denna väg som på den andra. Ty i förra fallet fordras ju blott enkel majoritet inom kommunen, då i senare fallet fordras två tredjedels majoritet, och det är dock en väsentlig skillnad. I förra fallet har man också den stora fördelen, att det är de mera bofasta inom kommunen, som få besluta, då däremot i senare fallet det mycket lätt kan hända, att majoriteten utgöres af en lösare del af befolkningen, som, då beslutet skall tillämpas, redan är borta från kommunen.

Professor Thyren yttrade i sitt stora tal på förbudskongressen, »att motståndet måste brytas på öfvertygelsens väg». Jag tror, att detta är fullkomligt riktigt. Jag tror aldrig, att nykterhetsvännerna nå fram till ett varaktigt mål genom tvångs- och förbudsåtgärder, utan att detta måste ske genom uppfostran, genom att folket får insikt om faran af att missbruka spirituosa och genom att karaktären stärkes, så att det kan gå förbi frestelserna och motstå begäret. Om

man sedan i samband med detta söker att mer och mer inskränka rättigheterna, tror jag, att man är inne på en fullt riktig väg. För några år sedan genomfördes det lokala vetot i Säter. Året därpå steg inkomsten af brännvinshandeln i Hedemora med 60,000 kronor, och personer, som mycket väl känna förhållandena i Säter, påstå enstämmigt, att någon synnerlig minskning i spritkonsumtionen i Säter icke inträffade. Jag vill icke förneka, att detta möjligen kan bero på den tillfälliga stora byggnadsverksamhet, som utöfvades där, men det är ingen genomgripande kraft i det lokala vetot, så länge det finns möjlighet att få spirituosa från annat håll. Gärna vill jag erkänna, att nykterhetsvännerna varit vårt land och vårt folk till stor nytta och välsignelse, men allt, som de uträttat, allt, som de mäktat göra, har kunnat åstadkommas utan den allmänna folkomröstningen, och jag vågar tro, att de skola kunna uträtta mycket — den förutan — äfven hädanefter.

Herr Thyrén yttrade vidare i sitt föredrag, »att man måste gå försiktigt fram på lagstiftningens väg i denna fråga». Han framhöll, att, om lagstiftningen går fram så fort, att den allmänna öfvertygelsen ej hinner med, det kan inträffa bakslag, som kunna skada det hela mer, än de kunna gagna. Men denna motion kan ej sägas vara försiktig utan är i viss mån oförsiktig. Den går åt ett håll, hvarom motionärerna själfva ej från början kunna döma.

Utvecklingen går hastigt fram i vår tid, och det kan ju hända, att, när den begärda utredningen en gång skulle föreläggas Riksdagen, man redan kommit bort från det lokala vetot och öfver till något annat, och då är ju detta förslag öfverflödigt. Ja, mycket förändras! Äfven denna kammares sammansättning kommer inom några år att väsentligt förändras, men jag är likväl förvissad om, att den alltid skall veta att med takt, omdöme och mod häfda sin uppgift, och denna är för visso icke att förhindra, utan att befrämja nyttiga och nödiga reformer, men däremot att förebygga en förhastad lagstiftning.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman, Karl Johan: Ett af de mest framträdande dragen i våra dagars samhällslif är den allt intensivare kampen mot allt det onda, som dryckenskapen medför, och sträfvet att i stället i nationen ingjuta den *fulla hälsa* och *sedliga kraft*, som ett på kristlig grund fotadt, nyktert, sparsamt och ordentligt lif skänker. Midt i all den råhet och förvildning, den religiösa och sedliga bortkommenhet, som nu så ofta träder i dagen, bildar nykterhetsrörelsen, där den hålles fri från främmande syften, en löftesrik ljuspunkt; ty den visar, att bland alla lager i vårt folk rör sig en stark vilja till sedlig lyftning, ett ideellt sträfvanne mot höga mål.

Ansaret för, att denna nationella rörelse icke ledes in på afvägar, utan får utveckla sig i *sund riktning* och till *verkligt gagn* för landet, hvilat i hög grad på de lagstiftande myndigheterna.

Denna kammare har — tvärt emot de många svåra anklagelser, som på denna punkt riktats emot den — i alltjämt stigande grad lämnat sin medverkan till en sådan sund utveckling. Det erkännes

Angående lokalt veto beträffande detaljhandel med brännvin.
(Forts.)

Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandel
med
brännvin.
(Forts.)

från alla håll, att 1905 års nykterhetslagstiftning, trots de brister, hvarmed den i vissa afseenden är behäftad, dock var ett stort och betydande steg framåt. Ett annat sådant viktigt steg var 1909 års beslut om utredning rörande statens och kommunernas frigörande från deras ekonomiska beroende af rusdryckshandlingen. Men ännu betydelsefullare var otvifvelaktigt fjolårets, i bägge kamrarna något olika formulerade, men i sak öfverensstämmande uttalande till förmån för en utredning rörande de lämpligaste medlen att motarbeta alkoholismissbruket i vårt land, afseende särskildt innebörden och konsekvenserna af ett *totalt alkoholförbud*. Till dessa för nykterhetssakens framgång så viktiga åtgärder har Första kammaren, lika väl som den Andra, medverkat.

Hvad däremot det lokala folkomröstningsvetot angår, så har Första kammaren alltjämt ställt sig afvisande mot detsamma; och detta med skäl.

För min egen del är jag varmt intresserad af nykterhetssaken och har — i känslan af den fara, som hotar vårt folk genom alkoholismen — sedan länge såväl i mitt enskilda lif som i min yttre verksamhet intagit en strängt absolutistisk ståndpunkt; jag skulle intet hellre se, än att det totala rusdrycksförbudet kunde, efter lämplig öfvergångstid, så snart som möjligt hos oss införas. Men trots detta måste jag förklara, att det lokala folkomröstningsvetot icke har någon anhängare i mig.

Jag skall söka klargöra skälen härför.

Enligt de föreliggande motionerna skulle omröstningen, hvilken gäller endast förbud eller icke förbud, så anordnas, att en hvar välfröjdad myndig man eller kvinna, som är medlem af kommunen, äger att däruti deltaga. Om $\frac{2}{3}$ af de i omröstningen deltagande rösta för förbud, träder detta i kraft på den tidpunkt, då förut beviljade rättigheter upphöra. För införande af detaljhandel med rusdrycker, där sådan handel förut icke funnits, skall likaledes erfordras $\frac{2}{3}$ majoritet. Frågan kan åter väckas först efter 3 år.

Hvad som härvid först måste väcka starka betänkligheter är, att omröstningarna rörande denna särskilda kommunala angelägenhet *utbrytas* ur de kommunala förhandlingarna på kommunalstämmor eller hos stadsfullmäktige, äfvensom att för detta slags ärenden skulle tillämpas en helt *annan omröstningsgrund* än den eljest stadgade, nämligen lika och allmän rösträtt för myndiga män och kvinnor.

Ett sådant *sönderbrytande* af de kommunala författningarna är i sig själf olämpligt och skulle dessutom kunna leda till *konsekvenser* af den mest vidtgående art.

En annan mycket allvarsam olägenhet af den föreslagna anordningen är, att den ställer ett stort antal kommuner i vårt land inför utsikten att hvart tredje år uppröras af en *våldsam agitation* för och emot rusdrycksförbudet. Man kan vara viss om, att förbudets såväl anhängare som motståndare skola uppbjuda sina yttersta krafter för att söka vinna framgång åt sin sak. Och icke nog härmed! Dessa strider på nykterhetsfältet skola icke kunna undgå att sträcka sina verkningar äfven in på det *kommunala* området i öfrigt och in i det *politiska* lifvet och där orsaka en upphetsning, som ytterligare skär-

per partimotsatserna. Med ett ord: dessa alltjämt återkommande nykterhetsstrider med sin upprifvande agitation skola hålla landet i ett ständigt febertillstånd.

Det lokala folkomröstningsvetot ställer oss sålunda inför utsikten till mycket allvarsamma förvecklingar på det kommunala och politiska området. Äro då fördelarna af detta veto så öfverväldigande, att de lagstiftande myndigheterna icke desto mindre böra låta sina betänkligheter fara och acceptera detsamma?

Lätom oss se till!

Herr Kvarnzellius och de öfriga ledamöter af Andra kammaren, som instämt med honom, hafva i sin reservation medgifvit, att »det är i *städerna*, som förändrade bestämmelser rörande rusdryckshandeln företrädesvis äro af behofvet påkallade». Detta omdöme är fullt riktigt. Redan 1908 års bevillningsutskott har uppvisat, att försäljningsrättigheter, tillkomna under medverkan af de kommunala myndigheterna, i stora delar af landet icke förekomma å landsbygden. I tolf län fanns försäljningsåret 1905—1906 å landsbygden icke någon enda ständigt försäljningsrättighet, till hvars upprättande vederbörande kommunala myndigheter medverkat. Och äfven i öfriga län äro dylika rättigheter sparsamt förekommande. Redan med de äldre kommunala rösträttsbestämmelserna kunde på landsbygden ett lokalt rusdrycksförbud förverkligas, därest allmänt kraf på ett sådant förefanns inom kommunen. Ännu mycket mera är detta fallet nu, sedan de nya kommunala rösträttsbestämmelserna trädit i tillämpning och de små röstetalens innehafvare därigenom erhållit ett betydligt ökad inflytande inom kommunen. Huru verksamt skillnaden mellan de olika folklagren utjämnats, kan man förstå, då man finner, att enligt den officiella valstatistiken vid fjolårets landstingsmannaval på landsbygden högerns och de moderatas valsedlar i medeltal representerat 7,9, de liberales 5,1 och socialisternas 6,2 röster.

Då man såsom vapen i kampen mot rusdryckerna vill tillgripa det lokala vetot är det sålunda närmast *städerna* det gäller och framför allt de större bland dem. Att så är har också kraftigt framhållits af professor Thyren i hans stora förbudstal i fjol. Först och främst kan icke nog understrykas — säger han — att alkohol och alkohol äro vidt skilda ting, allt efter som alkoholen träffar olika miljöer. För en kraftig landtbefolkning är alkoholen icke så förödande. Men packa denna samma ras tillhoppa i städer och industricentra; låt dem, i stället för att plöja och skörda, få instängdt arbete, i fabriker, kontor, studerkammare; mångdubbla frestelserna och tillfällena till alkoholbruk; låt könssjukdomarna, som på den rena landsbygden mestadels icke mycket betydligt inträda i spelet; låt kvinnorna, som på den rena landsbygden hos oss stått så godt som utanför alkoholen, börja på allvar ägna sig däråt!

Ja, här ligger faran! De skadliga verkningarna af alkoholbruket framträda allra mest i industrilifvet och i lifvet i de större samhällena. En af våra erfarnaste fångvårdsmän, slottspastor Wirén i Malmö, har i ett nyligen utgifvet arbete om »Alkohol och brottslighet» påvisat, att för straffångar och lösdrifvare, af hvilka de förra i regeln till öfver 70 % föröfvat sina brott under påverkan af alkohol och de senare

Angående lokalt veto beträffande detaljhandel med brännvin.
(Forts.)

Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandel
med
brännvin.
(Forts.)

så godt som alla äro alkoholister, stadslifvet är det egentligen för-
därfvande. Det är visserligen landsbygdens söner, om födelseorten
tages i betraktande, som mest äro utsatta för faran att begå brott.
Men detta förhållande beror därpå, att dessa invandra till städer och
fabriksorter för den större inkomstens skull, och att de där dragas
med i nöjen och njutningar, som antingen voro på landet okända
eller ock endast i begränsadt mått stodo dem till buds. Främst står
den rikligare tillgången till alkoholnjutning. Relativt ovana som de
äro härvid, råka de kanske oftare än de mera i alkoholbruket öfvade
stadsarbetarna ut för de faror, som medfölja alkoholismen. Nästan
utan att de själfva förstå det, föras de af berusningen till att föröfva
brott af olika slag. Denna utvecklingsgång skådar fängvårdsmannen
synnerligen ofta. Det är *omflyttningen från land till stad* med de
faror, den innebär, som vållar detta.

Det är sålunda i *städerna*, framför allt i de *större* städerna, det
lokala folkomröstningsvetot skulle hafva sin betydelse såsom ett kraf-
tigare medel än det nu gällande kommunala vetot att sätta en damm
emot det onda. Det är också här kvinnorna, såsom hustrur och
mödrar, allra mest lida under följderna af männens dryckenskap. Det
är icke så mycket på landsbygden eller på de mindre orterna utan
just här, just i de större städerna, där dryckenskapseländet allra mest
florerar — det är här, som nyttan af det lokala vetot kunde tänkas
vara så stor, att för dess skull våra kommunalförfattningar skulle
brytas sönder och landet ideligen inkastas i upphetsande strider för
och emot förbudet! Och likväl! Just här, där det vore mest behöf-
ligt, visar det sig, att det lokala förbudet i stort sedt *icke kan
realiseras!*

Beviset för riktigheten af detta påstående föreligger i den nu
tillgängliga tryckta redogörelsen för 1909 års stora förbudsomröstning.

Denna omfattade alla vuxna personer från och med 18 års ålder,
och dessa skulle därvid uttala, huruvida de ansåge, att tiden nu vore
inne för *påbörjande* af ett fullständigt och permanent rusdrycksförbuds
genomförande i vårt land. Man vet, att bland dem, som påtecknat
dessa listor, många dock ansett, att *för närvarande* intet förbud borde
ifrågakomma, åtminstone icke i städerna. Ja-rösterna äro här sålunda
vida flera, än som skulle kunna uppbringas, särskildt i städerna, om
de röstande ställdes inför en omröstning om lokalt veto att *omedel-
bart* träda i verkställighet.

Vidare äro vid omröstningen medtagna alla personer från och
med 18 års ålder, under det att omröstningen om det lokala vetot
skulle komma att omfatta blott personer öfver 21 års ålder. Men
det är bekant, att våra nykterhetsföreningar till mycket stor del be-
stå af personer i åldern 18—21 år. Afven på detta sätt ställer sig
den stora förbudsomröstningen ur nykterhetssynpunkt gynnsammare
än en omröstning om det lokala vetot skulle göra. Och likväl inne-
bär denna förbudsomröstning en *förkrossande kritik* öfver det lokala
folkomröstningsvetot.

Af 16 städer med 5,000—10,000 invånare är det endast 4, där
vid förbudsomröstningen en majoritet af $\frac{2}{3}$ af de röstberättigades
antal uppnåtts. Och af 18 städer med öfver 10,000 invånare har

dylik majoritet uppnåts i 5. Men i två af dessa är majoriteten så knapp, respektive 67,8 och 69,4 procent, att de vid en omröstning om det lokala vetot med säkerhet skulle rösta däremot. Af dessa 18 större städer återstå sålunda endast *tre*, där det lokala vetot *möjlig* kunde tänkas blifva genomfördt, nämligen Uppsala med 82,4 procent, Örebro med 79,4 procent och Jönköping med 78,7 procent.

Nu är det visserligen sant, att denna statistik afser antalet ja-röster i procent af de *röstberättigades* antal, under det att vid den lokala vetoomröstningen skulle fordras $\frac{2}{3}$ af *de i omröstningen deltagandes* röster. Men denna omständighet förringar icke i minsta mån det uppvisade resultatet, då det med visshet kan antagas, att med den starka agitation från ömse håll, som helt säkert kommer att föregå omröstningen om det lokala vetot, deltagandet kommer att blifva lika lifligt å den ena sidan som å den andra.

Det lokala folkomröstningsvetot, långt ifrån att gagna nykterhets-saken i de större städerna, där det skulle hafva sin egentliga mission att fylla, skulle tvärtom i icke mindre än 27 af dessa — såvidt man nu kan se — *fastlåsa rusdryckshandteringen* treårsperiod efter treårsperiod. Och icke nog härmed! Därigenom skulle också skapas ett nytt betydande *hinder mot det totala förbudets slutliga genomförande*. Ty dettas motståndare skola icke försumma att peka på, att *folkmeningen* i ett så stort antal af våra mest betydande sambällen afgjordt ställer sig emot förbudet. Så länge denna folkmening icke manifesterat sig i ett formligt beslut, är man berättigad antaga, att flertalet dock skall äfven i sitt inre medvetande böja sig för förbudet, sedan det blifvit infördt; men är folkmeningen genom ett i laga ordning tillkommet beslut uttalad, har lagstiftaren ofantligt mycket svårare att handla i strid däremot, äfven om han vet, att rätten är på hans sida.

Det är mig bekant, att bland många uppriktiga nykterhetsvänner tvekast rårande *nyttan och lämpligheten* af det lokala folkomröstningsvetot. Och ju mera man tränger in i dess *väsande och verkningar*, desto starkare blifva betänkligheterna däremot, hvad dess tillämpning i vårt land beträffar. Det *har* vid första ögonkastet för nykterhetsvännen något lockande. Men för den, som vill fördomsfritt bedöma det under det politiska ansvarets tyngd, *måste* det — trots gynnsamma verkningar på enstaka punkter — dock *i det hela* mer och mer te sig som ett *spegelfäkteri*. Det lokala folkomröstningsvetot är en *politisk praktblomma*, som redan börjat vissna och falla af. Jag vågar därför påstå, att Första kammaren har goda skäl för sig, då den nu, såsom jag förmodar, går att säga *nej* till ett förslag af så tvifvelaktigt värde.

Jag yrkar bifall till utskottets utlåtande.

Herr Lamm: Då jag är reservant i bevillningsutskottet, skall jag också be att få göra ett yrkande. Jag har i min reservation helt enkelt hänvisat till de motiv, som herr Staaff m. fl. haft i sin motion, och då denna fråga, såsom under debatten redan flere gånger sagts, förut är så bekant inom riksdagen, torde Första kammaren icke förtänka mig, att jag icke här upprepar dessa skäl.

Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandlet
med
brännvin.
(Forts.)

Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandel
med
brännvin.
(Forts.)

De två näst föregående talarne före mig ha hufvudsakligen sett denna fråga från politisk synpunkt. Den förre antydde, att detta förslag skulle egentligen vara en omväg för åstadkommande af allmänna folkomröstningar, medan den senare talaren framhöll, att denna folkomröstning vore en politisk praktblomma, som redan höll på att vissna. Men, mina herrar, jag ber eder se på England. Där se herrarna, huru man från *konservativt* håll upptager referendum såsom ett skyddsmedel mot den anstormande radikalismen. Jag tror således icke, att folkomröstningen är någon praktblomma, som redan vissnar, utan jag tror tvärtom att den är ett mycket modernt medel, som under olika förutsättningar kan tänkas komma till användning, äfven när man går ut från rätt olika politiska åskådningar.

Nu vill jag icke annat än instämma i hvad en ärad kamrat i bevillningsutskottet framhöll, nämligen att naturligtvis öfvertygelsens väg är den afgörande och hufvudsakliga, som bör användas, då man vill komma till bättre förhållanden med afseende å rusdrycksmissbruket. Jag är icke blind för, att nykterheten fränjas icke blott genom restriktiva åtgärder, men i olikhet med min tidigare uppfattning i frågan anser jag nu, på grund af den erfarenhet jag gjort under den tid jag deltagit i offentlig verksamhet, att Göteborgssystemet icke kan vara A och O i denna fråga. Dess förtjänst är att på restriktiv väg handha brännvinshandeln i sedlighetens intresse.

Det har förefallit mig egendomligt, att majoriteten i denna kammar, som icke, då det gäller sedlighetens intresse på andra områden, ryggar tillbaka för förbud och stränga straffbestämmelser — jag vill blott erinra om denna kammars stora och allvarliga intresse för åstadkommande af en preventivlag — icke skulle i denna sak kunna vara med om att göra den förbudslagstiftning, som redan finnes, mera effektiv. Att i en kommun, där lokala förhållanden tillstådja det, ett spritförbud i det stora hela kan genomföras, finner jag vara af minst samma betydelse som att i några större städer där många handa frestelser förekomma, ungdomen skyddas mot vådan af franska skämttidningar, om jag än medger, att dessas förekomst icke är önskelig.

Jag har i denna fråga icke någon afvikande uppfattning från herr Kvarnzelius och hans medreservanter, fastän jag icke under-tecknat deras reservation. Detta berodde mera på tillfälliga omständigheter, i det att jag icke hade tillfälle att mer än helt hastigt genomläsa denna reservation och därvid tyckte mig i densamma finna omnämnda vissa fakta, som icke hade samma betydelse för mig som för författaren.

Jag skall därför be att få instämma i det yrkande, herr Beckman gjort.

Herr Fahlbeck: Första kammaren har hittills vid alla tillfällen, då nykterhetsfrågan varit före, visat sitt stora intresse för densamma, när det gällt försvarande på ett eller annat sätt af varans konsumtion och därigenom också ett förminskande af denna konsumtion. Emellertid har under tiden förbudstanken vuxit fram. Den har klappat och klappat allt ifrigare på Första kammarens dörr. Första kam-

maren har hittills mött denna tanke med nej. Och däri har den gjort rätt enligt min mening. Det är icke Första kammarens sak att genast lyssna till hvarje opinionsyttring, den må komma från det ena eller det andra hållet. I afseende å alla folkkrörelser af detta slag är det ju så, att de ha en ringa början. Ett fåtal tager itu med en sak och ersätter sin ringhet med att ropa så mycket högre. Det vore orätt, om Första kammaren läte missleda sig däraf. Naturligtvis skola de, som drifva agitationen, lasta kammaren för att den icke genast går deras önsknings till mötes. Det får Första kammaren finna sig i. Det är en lott, som Första kammaren har gemensam med alla öfverhus. Ty en bland dess uppgifter är just att förhindra förhastade beslut och att säga nej. Men lyckas de ropande vinna folkets öra i större omfattning, då blir det vid någon punkt af denna utveckling Första kammarens sak att taga upp frågan och allvarligt öfverväga, om icke tiden är inne att lyssna till dessa röster. Ty det hör också till dess uppgift att icke slå döförat till, när den märker, att en opinion växer och blir en betydande folkmening. Och mig synes nu tiden vara inne, då Första kammaren bör upptaga denna sak icke blott till allvarligt pröfvande, utan äfven, enligt min mening, till bifall.

De grunder, på hvilka Första kammaren motsatt sig förbudstanken, närmast i dess nu föreliggande form af lokalt veto, äro flere och synnerligen goda och viktiga. Det fordras onekligen, att folkmeningen vuxit till stor styrka, för att dessa grunder skola befinnas icke längre hållbara. Jag skall med några ord söka belysa nämnda grunder, såsom jag fattat dem.

Den första anledningen för Första kammaren att visa sig återhållande i denna fråga har naturligtvis varit, hvad jag nyss antydt, att meningarna hittills varit så delade. Men man kan icke längre förneka, äfven en man såsom den näst siste ärade talaren kritiserar den senaste förbudsomröstningen, — man kan icke, säger jag, förneka, att opinionen vuxit och vuxit mycket starkt och mycket snabbt i denna sak. Meningarna äro visserligen alltjämt delade, men de äro icke på långt när så delade, som de varit; och då förlorar detta skäl sin förra betydelse.

En annan anledning, hvarför denna kammare och helt visst alla de, som öfver hufvud ställa sig afvisande mot förbudstanken, icke velat gå med därpå, är att därigenom utöfvas ett tvång, ett tvång icke blott på dem, som behöfva tvång i fråga om rusdryckernas användande, utan äfven på dem, som icke behöfva något sådant, utan förstå att iakttaga måtta i bruket däraf. Det är ett tyranni, säger man, och ett våld på den enskilda friheten. Jag kan icke förneka, att det ligger mycket berättigadt i detta. Men, mina herrar, vi veta, att i ett samhälle måste utöfvas tvång i många afseenden, och de betingelser, under hvilka ett tvång här skulle äga rum, innebära garantier för, att icke en minoritet eller en knapp majoritet skulle vara i stånd att åstadkomma ett beslut därom. Endast om det alldeles öfvervägande flertalet i en kommun är för ett sådant tvång, skulle det kunna komma till stånd.

Vidare säger man, och det har isynnerhet den näst föregående

*Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandel
med
brännvin.
(Forts.)*

*Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandeln
med
brännvin.
(Forts.)*

talaren med styrka framhållit, att här införes ett institut med allmän rösträtt för män och kvinnor, som skulle bryta sönder våra kommunallagar och föranleda en synnerligen obehaglig agitation. Jag medgifver att detta också är ett tungt vägande skäl emot. Ty det är otvifvelaktigt här fråga om en princip, som strider mot vår i öfrigt gällande ordning. Men det är dock ett skarpt begränsadt område, inom hvilket denna afvikelse skulle äga rum. En enda sak toges ut från allt annat för att behandlas på sitt särskilda sätt. Men just därigenom att den toges ut från det kommunala lifvet i öfrigt och detta befrias från strider om nykterheten, kan det förblifva ostördt i sin gamla ordning mera än hvad nu är fallet. Nykterhetsstriderna hafva förgiftat, kan man säga, icke blott det kommunala lifvet, utan delvis äfven det politiska. Det vore bättre att få dem afskilda, så att nykterheten får en arena för sig, där dess strider få utkämpas. Det blir alltid en öfvertygelsefråga, om det skall lyckas nykterhetsvännerna att vinna så många, som behövas för att vid omröstningen kunna nedrösta rusdryckshandteringen. Jag kan icke finna annat, än att denna afvikelse från öfriga förhållanden i det kommunala lifvet icke skulle lända till skada, utan tvärtom till nytta. Och att agitationen därigenom skulle blifva så mycket större än den nu är, kan jag icke förstå. Mig förefaller det snarare, som om agitationen är synnerligen besvärlig just under nuvarande förhållanden. Ty den har flyttats öfver till områden, dit nykterhetsfrågan egentligen icke hör, verkande strid inom hela vårt kommunala och politiska lif. Det vore bättre att ha den för sig. Jag anser således, att detta skäl, ehuru ingalunda betydelselöst, icke kan och icke bör tillmätas den vikt, som man kunde vara benägen att skänka detsamma.

En ytterligare anledning till afslag från Första kammarens sida har varit de praktiska svårigheter, som äro förenade med det lokala vetot. Många och stora sådana finnas otvifvelaktigt. Men, mina herrar, det läser ingen kunna öfvertyga dem, som nu arbeta för nykterheten, härom genom blotta demonstrationer. Därtill fordras praktisk erfarenhet. Låt dem och hela vårt folk göra denna erfarenhet! Då kunna alle man i de fall, där nykterhetsvännernas sträfvanden äro opraktiska och omöjliga, få se detta. Den stora mängden lär därföretan aldrig låta sig öfvertygas om, att det i ena eller andra afseendet icke kan gå för sig så, som de tänka sig. Vårt folk behöfver göra denna erfarenhet. Vi komma icke ifrån det. Det är för mig det bestämmande i denna sak.

Visserligen skulle man kanske kunna säga, att nykterhetspartiet i vårt land icke alltid varit så synnerligen sympatiskt i sitt uppträdande, något som verkat störande på mängden och bestämt hans omdöme om dess sträfvanden. Men, mina herrar, vi få icke glömma, att detta parti, när det kämpat för nykterheten, kämpat icke för en partisak i vanlig mening, utan för folket i dess helhet, enhvar må sedan tänka om den kampen och dess syften hvad han vill. Detta bör ursäkta mångt och mycket som eljest kunde läggas det partiet till last.

Jag tillåter mig därför uttala den förhoppningen, att Första kammaren må finna tiden vara inne att gå med på den reservation, som

af herr Kvarnzelius och andra framlagts till detta betänkande. Det är dock endast fråga om en skrifvelse och en utredning, och det är uppenbart, att vid en sådan utredning hvarjehanda ting, som kanske icke nu behörigen beaktats i afseende på garantier, skola komma tillbörligt fram. Man behöfver således ingalunda befara, att icke frågan i regeringens händer skall bli allsidigt belyst. Jag tillåter mig därför, herr talman, vördsamt hemställa, att kammaren behagade biträda denna reservation.

*Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandel
med
brännvin.
(Forts.)*

Herr Ekman, Carl Gustaf: Om man genomläser utskottets betänkande och söker bilda sig en föreställning rörande hvilket hufvudskäl det är, som vållat, att utskottet afstyrkt det i motionen framförda yrkandet, blir man en smula tveksam. Emellertid har jag kommit till det resultatet, att utskottet såsom hufvudmotiv velat framföra hvad det kallar »den viktiga ekonomiska sidan af saken, hvarom förmäls i 1910 års ofvannämnda utskottsbetänkande». Då jag emellertid ser i detta ofvannämnda utskottsbetänkande, finner jag frågan omnämud ungefär på samma sätt äfven där. Jag står således i någon mån tveksam om hvad utskottet syftar på, då det talar om den »viktiga ekonomiska sidan» af saken. Ty frågan har icke blott *den* viktiga ekonomiska sidan, att en hel del samhällen i ganska stor omfattning grunda sin ekonomi på rusdrycksmedlen, utan den har äfven *den* att upphörandet af rusdrycksförsäljningen inom en kommun betyder, såvidt jag förstår, ett förstärkande, ett förbättrande af den kommunens ekonomi. En rusdryckshandtering är icke, kommunal-ekonomiskt sedt, någon värdeskapande handtering, utan endast en uppsamlingsmetod för utkräfvande af inom kommunen förut befintliga värden. Det är dessutom den orättvisaste af uppsamlingsmetoder, ty den tager det mesta af de svagaste, ja, den tager af dem, som icke kunna säga nej, ofta allt. När därtill kommer, att därigenom att rusdrycksförsäljningen inom en kommun upphör, en hel mängd personer, som förut icke deltagit i produktivt arbete, börja ägna sig åt sådant, ser jag i rusdrycksförsäljningens indragning inom en kommun en viktig sak icke blott på det sättet, att därmed behöfver förbindas en viss reglering af kommunens ekonomiska verksamhet, så att icke en störande rubbning uppstår, utan jag ser också däri en förbättrad ekonomisk situation. Men jag har icke lyckats få fullt klart för mig, om det är *båda* dessa sidor af saken, utskottet syftar på.

Såsom andra skäl anföres, att utskottet inhämtat, att Kungl. Maj:t »under juli 1910 uppdragit åt särskild person att verkställa viss förberedande utredning i fråga om alkoholmissbrukets motarbetande, hvilken utredning ännu icke är slutförd». Det är en återklang från frågans behandling i fjor. Då föreläg ju i denna fråga förslag om en vidtgående utredning af rusdrycksfrågan. Denna utredning resulterade slutligen endast i, att en enskild person erhöi i uppdrag att insamla material från främmande länder samt att studera frågan ute och hemma. Men icke bör väl den omständigheten innebära tillräckligt skäl till afslag på ett yrkande, som framförts så många gånger och som af medkammaren i många fall blifvit enhälligt biträdt.

Beträffande opinionen i denna fråga synes man kunna säga, att

Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandel
med
brännvin.
(Forts.)

den är fullt utpräglad och bestämd. Jag ber att i detta hänseende få vända mig mot den talare, som sade, att lokalt veto är en praktblomma, som nu börjar vissna. Jag skulle vilja säga, att detta var en praktblomma i bevisningskonst. Ty att just då ombud för omkring en half miljon nykterhetsvänner sammantråda och, ehuru skiljaktiga i fråga om andra delar af rusdryckslagstiftningen, i denna punkt visa sig fullt eniga och uppsätta det lokala vetot som sitt första reformkraf, att då komma och säga, att detta ur lagstiftnings-synpunkt är en praktblomma, som håller på att vissna, det är ett tal, som jag icke kan förstå.

I detta sammanhang ber jag att få återge några ord, som i fjortälldes i denna kammare, då en närbesläktad fråga behandlades. Då yttrade en högt aktad talare här i en replik till en föregående talare, att genom dennes anförande »gick som en röd tråd en ängslan för att iukomsterna af brännvinsförsäljningen skola minskas till skada för kommunerna. Under en tid, då från alla samhällsklasser ljuder ett tämligen enstämmigt rop om, att allt hvad möjligen kan göras äfven måtte göras för att befordra nykterheten, förefaller det mig underligt, att man kan lägga en sådan vikt vid den ekonomiska synpunkten». Jag har velat återgifva detta yttrande därför, att däri säges för det första, att det ljuder ett tämligen *enstämmigt rop från alla samhällsklasser*, och för det andra, att *allt* hvad möjligen *kan* göras äfven *bör* göras. Här är väl ingen tvekan därom, att ett bifall till krafvet på lokalt veto nu kan utan våda af kammaren biträdas.

Man får en viss förnimmelse, när man behandlar denna fråga, af att man betraktar nykterhetsvännernas kraf såsom uttryck för en viss lust att vilja ställa till förvirring och svårigheter på det kommunala området. Ungefär i den riktningen gick en föregående talares anförande, då han talade om, att denna fråga skulle lösas under »feberstämning». Men jag vill hemställa till kammaren, huruvida man kan tala om en feberstämning i detta fall, då man vet, huru sakta denna åskådning arbetat sig fran, och att anhängarne till densamma själfva påyrka, att, för att åskådningen skall bli rättsregel, två tredjedelar af de röstande skola biträda åskådningen. Det förefaller rimligt, att, när från nykterhetsvänligt håll detta kraf frambäres, man icke skulle tala så mycket om ansvarslös agitation och om »icke under ansvar framburna» yrkanden.

Det var också en talare, som sade, att han ville ha garantier för, att frågan icke lämnades i »osäkra och obehöriga» händer. Det är, herr talman, samma osäkra och obehöriga händer, som under fredens dagar bidraga till landets uppehållande och som under stridens dagar måste bli vårt värn.

Jag skall be att med ett par ord få beröra den upphetsande agitation, hvarom talats. Nu är det ju så, att i motionen ingår det förslaget, att om yrkandet på lokalt veto afslås i en kommun, det icke får återupptagas förr än om tre år. Det blir alltså en vädjan till allmänna opinionen i kommunen ungefär i samma omfattning som för valen till Riksdagens Andra kammare. Men icke gjorde man väl det skälet och den synpunkten gällande, när det var fråga om att låta andrakammarvalen förrättas på den allmänna valrättens grund?

Och icke kan man väl med skäl säga, att den omständigheten, att kvinnorna skulle komma att deltaga, skulle skapa oro eller åt omröstningen gifva särskildt oroväckande dimensioner.

I detta sammanhang påpekade också samme talare och sökte visa med siffror, att, om man utgår från det resultat, förbudsomröstningen lämnade, man kan se, att en hel del större städer icke skulle komma att få lokalt veto till stånd. Hvad visade han med detta resonemang? Jo, såvidt jag förstår, att en afveckling af rusdrycksindustrien skulle komma att gå den naturliga väg, som man ansett vara en fördel, nämligen att landsbygden i första hand »torrlades», och att man sedan närmade sig de områden, där man hade mest svårt att skilja sig från rusdryckschandteringen.

Då man här i dag anfört siffror, vill jag erinra om, att om en förbudsomröstning anställdes för tio—femton år sedan, en sådan skulle ha gifvit ett väsentligt annat resultat. Man skulle icke ha fått majoritet annat än i kanske ett fåtal kommuner. De anförda siffrorna öfver, huru det nu ställer sig i storstäderna, utgöra ingalunda något bevis för framtiden. En meningsfrände till den talare, jag förut åsyftat, har ju också erinrat om, att den allmänna öfvertygelsens bearbetande är en synnerligen mäktig faktor vid lösningen af denna fråga.

Jag vet icke, huru kammarens majoritet ställer sig till frågan om den kvinnliga rösträtten, men jag vet, att kammaren nyligen varit med om att vidga området för kvinnornas medborgerliga arbete. Jag vet också, att såväl anhängare af som motståndare till den kvinnliga rösträtten och äfven kvinnorna själfva betrakta hemmets och uppfostrans område såsom det, där de vilja förlägga sin egentliga uppgift och där alla parterna sålunda äro eniga om, att kvinnornas inlägg bör vara att i särskild grad förvänta. Men om så är förhållandet, är det då icke en följdriktig fordran att låta kvinnorna utföra medborgerlig värtjänst för det område, man anser vara deras, nämligen för hemmet? För en tid sedan yttrade en talare i kammaren — det var under diskussionen om justitieombudsmannens ställning och befogenhet — sin uppfattning om hvad som af konservativa män borde väntas i den ena eller andra situationen. Jag har icke befogenhet att yttra mig därom, och jag förväntar icke ett ögonblick, att min uppfattning skall kunna påverka dessa mäns uppfattning. Men jag kan icke undertrycka den reflexionen, att det icke borde vara omöjligt, icke ens motbudande för konservativa män att lämna sin röst till ett förslag, som i verkligheten och tillämpningen innebär det svenska folkmaterialets bevarande mera friskt och sundt än det nu är, och hvarigenom det, som utgör samhällsordningens grundval, hemmet, skyddas.

Af hvad jag anfört framgår, att jag yrkar afslag å utskottets hemställan i förevarande betänkande och bifall till den af herr Kvarnelius m. fl. afgifna reservationen.

Herr Hallberg: Om spritdryckernas bruk och missbruk och om den obestriddiga sanningen, att dryckenskapen är af ondo och nykterheten något eftersträfvansvärdt, har så mycket skrivits och talats, att det icke är skäl att därom spilla många ord. Om man det oaktadt nödgas ställa sig betänksam inför de föreliggande motio-

*Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandel
med
brännvin.
(Forts.)*

Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandel
med
brännvin.
(Forts.)

nerna, förstår jag väl, att man löper äfventyr att af dessa, som förfäktade kraftiga åtgärder, stämplas såsom den där icke är vaken för folkets väl. Men äfven med den risken för ögonen måste jag först som sist säga, att jag icke tror på motionärernas sak. Jag stöder min uppfattning på följande skäl.

Till en början torde det kunna sägas, att den s. k. personlighetsprincipen, som man yrkar skola tillämpas på detta område, icke är alldeles oomtvistad, och den är icke heller så oomtvistlig, ty då man påstår, att det här gäller framför allt sedlighetsfrågor, djupt ingripande i den enskildas och familjens lif, kan det icke nekas, att äfven andra kommunala frågor äro af liknande art. Åtskilliga ordningsfrågor samt skolans och kyrkans angelägenheter hafva onekligen samma karaktär som nykterhetsfrågan, och konsekvensen borde då fordra, att personlighetsprincipen jämväl där finge göra sig gällande. Men jag skall lämna denna sida af saken å sido. Jag skulle vara böjd för personlighetsprincipens tillämpning i föreliggande fråga, om jag kände mig öfvertygad om, att den verkliga folkmeningen däri genom komme till synes och att den komme fram i en vederhäftig och ansvarsmedveten gestalt. Men det är just detta, som jag ingalunda är viss på.

Det är ett känt och oemotsägligt förhållande, att nykterhetsfrågor ofta erhålla partipolitisk färg. De föreliggande fyra motionerna torde i och för sig bära vittnesbörd därom. De gå ut på alldeles samma sak, och en motion borde hafva varit tillräcklig för att föra fram frågan. Men det har ansetts nödigt att framställa frågan i fyra motioner, allt på det att man icke skulle kunna säga, att vederbörande parti svikit sitt program. Man tycker annars, att en sådan fråga som nykterhetsfrågan borde vara alla förståndiga människors sak och icke exklusivt tillhöra något särskildt parti. När en fråga skall pröfvas som en partisak, pålägges naturligtvis den pröfvande alltid ett visst band af ofrihet, och faktiskt har nykterhetens namn ofta användts och användes för främmande ändamål. Ett referendum af den art, motionärerna åsyfta, skulle enligt mitt förmenande icke gifva ett pålitligt uttryck för en fritt uttalad folkmening och skulle dessutom bereda ett ytterligare fält för partipolitiska strider i kommunernas angelägenheter, som väl helst borde vara från dylika befriade.

I detta sammanhang gifves emellertid osökt anledning att något granska värdet af den utaf reservanterna åberopade förbudsomröstningen 1909—1910. För dem som sett denna sak på nära håll kan denna omröstning omöjligen tillmätas den stora betydelse, som man velat gifva den. Och jag vågar påstå, att i stor omfattning de, som undertecknat petitionslistorna, icke rätt förstått och besinnat frågans riktiga innebörd. I korthet kan samlandet af dessa namn karakteriseras så, att man sagt vederbörande ungefär följande: Det gäller här att afskaffa dryckenskapen och införa nykterhet, vill ni vara med därom? På den frågan kan knappast gifvas mer än ett svar. En likställd fråga skulle vara denna: vill ni vara med om att införa himmelriket på jorden?

Men låtom oss antaga, att inom en kommun med tillämpning af

det lokala vetot rusdrycksförbud blifvit infördt. Är man då alldeles säker på, att nykterheten inom kommunen därigenom skulle främjas? Har icke erfarenheten rätt ofta, för att icke säga merendels, påvisat motsatsen? Icke äro förhållandena idealiska i de ofantligt många kommuner, där spritförsäljning icke äger rum. I Malmöhus län med ungefär 250 landtkommuner finnes spritförsäljning endast i ett tjugotal. Men jag frågar, om icke i många s. k. spritfria kommuner eländet är i hög grad framträdande, beroende därpå, att sprit hämtas från mer eller mindre aflägsna orter och förtäres i öfvermått, då det åtkommes. Nej, mina herrar, konsten att finna utvägar för åtkommande af sprit är ofantlig. Det är minuthandelsställena, som på landsbygden komma mest ofärd åstad, hvaremot förtäringen på utskänkningsställena enligt sakens natur äger en viss begränsning.

På den föreslagna vägen främjas enligt min uppfattning icke nykterheten på något bestående sätt. Då skulle jag finna ett absolut rusdrycksförbud åtminstone vara rent spel, därest man kunde uppehålla det. Men det kan man icke, sålänge människorna äro som de äro. Upplysningsarbete och ökad hyfsning i jämbredd med en väl afpassad restriktiv lagstiftning äro utan tvifvel tills vidare den väg, på hvilken vi hafva att gå fram, och den som säkrast om än långsamt leder till målet.

Då man så ofta och ifrigt åberopar de gynnsamma verkningarna af det under 1909 års arbetskonflikt rådande spritförbudet, må det tillåtas mig att uttala, att man gemenligen alltför mycket öfverskattar detta resultat såsom ägande betydelse för denna fråga. För den, som på den tiden satt så att säga i breschen, skulle det icke vara svårt att draga fram drastiska exempel på de mångfaldiga försöken att neutralisera detta förbud, om de ångbåtslaster berusade, som fördes tillbaka från Helsingör till Hälsingborg, de dels lyckade dels misslyckade insmugglingarna af sprit från utlandet, förtärandet af denaturerad sprit och de s. k. brännvinsfororna, hvilkas frekvens man dock tack vare intensiv uppsikt någorlunda lyckades hämma. Man lyckades öfverhufvud taget att genom energiska åtgärder någorlunda hålla förbudet uppe. Detta kunde gå för sig under några veckor eller månader, men tror någon verkligen, att det skall med nutida typer af människor lyckas att uppehålla förbudet under årtal eller för alltid?

Jag har tillåtit mig att hålla fram dessa synpunkter, föreställande mig, att jag under en mångårig verksamhet i ett tätt befolkad län med stark frekvens på näringslivets område icke saknat tillfälle att samla erfarenhet i föreliggande frågor.

Af motionärerna har framhållits, hurusom Andra kammaren upprepade gånger uttalat sig för införande af kommunalt veto, och att Första kammaren borde följa exemplet. Det är ledsamt att icke kunna följa medkammaren och att således nödgas bryta den endräkt, hvarpå en sak naturligtvis bör vinna. Men ännu mera ledsamt är det att handla mot sin öfvertygelse. Jag nödgas för den skull yrka bifall till utskottets hemställan.

*Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandel
med
brännvin.
(Forts.)*

*Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandel
med
brännvin.
(Forts.)*

Herr Pers: Det var ett yttrande af den näst förste talaren, som föranledde mig att begära ordet. Han berörde nämligen förhållandena i Säter, förhållanden som härröra sig därifrån att Säter är landets första förbudsstad. Han nämnde, att spritbolaget i Hedemora hade fått en ökad omsättning af 60,000 kronor under det första år, som förbudet varit gällande i Säter. Han sade det visserligen icke direkt, men jag förmodar, att herr Wester ville bibringa kammaren den uppfattningen, att Säter skulle vara ängerköpt och alltså skulle hafva handlat dåraktigt genom att föranleda ökad omsättning af sprit i Hedemora.

En händelse gjorde, att jag vistades i Säter en vecka strax före jul, och jag kom därvid att studera förhållandena i staden. Jag uppsökte stadens kyrkoherde, som tillika är ordförande i stadsfullmäktige, en mycket omdömesgill person. Uti lokalpressen hade man sett antydningar, att kyrkoherden icke skulle obetingadt ställa sig på spritförbudets sida. Det var därför med stort intresse, som jag samtalade med honom och erfor hans uppfattning om saken. Äfven den diskussion, som följde efter den förste talarens yttrande här i kammaren, har gifvit vid handen, att det skulle vara af intresse för kammaren att veta, huru det verkligen förhåller sig i Säter. Mina studier där under några dagar kunna icke betyda så mycket, men kyrkoherdens uttalande bör tillmätas så mycket större vikt och betydelse. Kyrkoherden berättade åtskilligt om, att polismakten — jag tror att den består af två konstaplar — naturligtvis fann sig litet konfunderad under de nya förhållandena med spritförbudet, när därtill kom, att några hundra arbetare sammanfördes där till det stora hospitalsbygget. Men kyrkoherden slutade sin framställning med — jag tror jag kan återgifva det ord för ord — följande sammanfattning: jag tvekar icke ett ögonblick, då jag säger, att vi icke vilja hafva spriten och ölet tillbaka till Sätters stad. Detta yttrande har jag känt mig uppfordrad att delgifva kammaren med anledning af herr Westers hänvisning till förhållandena i Säter och Hedemora.

Eftersom jag har ordet, vill jag med anledning af hvad som yttrats här om att uppfostran och personlig öfvertygelse skola vara grundläggande för nykterhetsarbetet erinra därom, att om man hade betonat denna sak så kraftigt, som den betonats här af vissa talare i dag, under 1850-talet, när husbehofsbränningen togs bort, så skulle svenska folket sannolikt hafva lidit ofantligt mycket däraf. Husbehofsbränningens borttagande under 50-talet var ett mera rigoröst steg än det, som påkallats här af de reservanter, med hvilka jag instämmer.

En ärad talare har sagt, att inom åtskilliga städer det icke går att uppbirga denna majoritet. Näväl, så mycket mindre revolutionärt är förslaget. Det har talats om, att man får se till, att ett sådant kraf framföres med tillbörlig vederhäftighet och eftertanke, och att denna kammare handlar under helt annat ansvar än en kongress; ja, det är sant, och äfven det att denna kammare har en särskild skyldighet att se till, att inga öfverilade steg tagas. Men kan man tvifla på vederhäftigheten af svenska folkets mening i denna fråga och nykterhetsfrågan i allmänhet? Och kan det icke öfver hufvud

taget dragas i tvifvelsmål, att icke denna kammare har varit något senfärdig i att beakta folkmeningen i denna fråga? Jag tror, att det skulle vara hälsosamt för landet, om denna kammare blefve litet mera fortfärdig i att följa folkmeningen i detta stycke.

*Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandel
med
brännvin.
(Forts.)*

Annu en anmärkning vill jag göra. Det har talats om den ekonomiska vikt och betydelse, som en sådan omröstning skulle hafva framför allt för ett stadssamhälle. För en tid sedan hade jag anledning att se till, huru med den saken förhöll sig i min hemstad, Västerås. Jag fann då, att under de sista tio åren hade den ekonomiska betydelsen af brännvinsmedlen år för år minskats. För tio år sedan skulle ett spritförbud i Västerås verkat fullkomligt revolutionärt, ja tillintetgörande på stadens ekonomi, ty utdelningen af spritmedlen var i förhållande till stadens budget alldeles ofantlig. Det var en öfverväldigande inkomst — jag har icke siffrorna i minnet nu — men år från år har denna betydelse minskat, stadens budget har ökats under det att brännvinsmedlen stått stilla eller gått tillbaka. Fortgår det på detta sätt några år, blir det en ganska ringa ekonomisk fråga för en stad af Västerås storlek att afstå från brännvinsmedlen, men då framstår saken så mycket mera som en moralisk, en sedlighetsfråga, och den frågan är af största vikt och betydelse.

Här har talats om, att saken står i sammanhang med öfriga kommunala förhållanden och med de politiska förhållandena, men jag undrar om icke alla, då de se rätt på saken, skola finna, att rusdryckshandteringen i ett samhälle är en fråga, som står utom den vanliga kommunalpolitiken; det är en fråga för fattigman af så djupt ingripande sedlig och moralisk betydelse, att den förtjänar att betraktas som en sak för sig.

När jag har denna uppfattning, är det klart, att jag instämmer i herr Beckmans yrkande.

Herr Hellberg: Den fråga, som nu är under behandling, har blifvit tämligen utdebatterad, och man kan säga, att i stort sedt ha de skäl, som i dag anförts från båda sidor, varit gamla och kända. Dock har dagens debatt bjudit på en liten händelse, som äger ett visst — jag skulle vilja säga partipsykologiskt kuriositetsintresse, nämligen att motståndarna till det lokala vetot fått understöd från absolutistiskt håll. Det är något ovanligt. Jag förstår mycket väl, att majoriteten i denna kammare blef angenämt öfverraskad och hälsade herr Ekmans anförande med bravorop. Men jag tror, att herrarne gjorde klokt uti att icke tillmäta hans lilla retoriska praktblomma för mycken betydelse, ty den hör till dem, som snart vissna. Jag vill icke ingå på några försök att vederlägga herr Ekman; jag vill bara peka på ett faktum som är talande nog.

Det är väl icke obekant för herrarna, att i Amerika, förbudssträfvandenas land, framför andra, man först sökte komma fram på statsförbudets väg. Men man fann, att på denna väg vanns icke någon säker framgång, och därför har man nu så småningom mer och mer slagit in på det lokala vetots väg och på den vägen har man på många håll i Amerika uppnått de bästa resultat. Jag tror, att

Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandel
med
brännvin.
(Forts.)

denna erfarenhet talar mer än herr Ekmans små argument från studererkammaren.

Det var emellertid icke hans synpunkt på saken som föranledde mig att begära ordet, utan en annan, som framfördes af min ärade granne på högra sidan — i lokal och politisk mening — herr Wester. Han framhöll, att det är en stor skillnad på det sätt, hvarpå denna fråga behandlas vid folkmöten och i Riksdagen: det är en betydlig skillnad på ansvarskänsla, sade han. Men herr Wester borde, synes det mig, också hafva framhållit den påfallande skillnaden i det sätt, hvarpå frågan behandlas i denna kammare och i medkammaren — och jag förmodar, att herr Wester icke vill fränkänna Andra kammaren ansvarskänsla vid dess behandling. Det har där nyss varit votering i frågan, och motståndarna mot förslaget blefvo endast 39. Hvarpå beror nu skillnaden i de båda kamrarnas sätt att behandla frågan. Jo, helt enkelt därpå, att kamrarne företräda olika folklager. Jag förstår mycket väl herrarnas syn på saken. Herrarna lefva inom sådana kretsar, där man ej på nära håll ser de förödande verkningar, som rusdryckerna åstadkomma, representera lager, där man kanske kan säga, att rusdryckerna bereda mera trefnad än skada. Men de te sig på annat sätt i de djupa lagren, icke minst för kvinnorna och barnen — och jag vill understryka, att just dessa ödeläggande verkningar för familjen utgöra det starkaste skäl för att kvinnorna böra hafva ett ord med i laget. När stämningen i folkets breda lager — och därom torde icke herrarna hysa något tvifvel — är afgjordt för förbudsåtgärder mot rusdryckerna, tro ni då — jag vill ställa den samvetsfrågan till herrarna, att majoriteten — tro ni, att ni komma att afgå med seger i denna fråga, tro ni, att Andra kammarens majoritet, stödd på folkets majoritet, kommer att vika för eder mening? Jag tror knappt att den allra ifrigaste motståndare till förbudet i sitt innersta vägar svara ja på den frågan.

Jag vill erinra om att detta icke är den första fråga, som hänförs sig till det stora nykterhetsspörsmålet, där Första kammaren intagit en ohållbar ståndpunkt. Detta var äfven fallet i frågan om utskänkning på lägerplatserna. Första kammaren sade nej och åter nej, men den fick säga ja till slut. Och nu finnes det väl endast en mening därom — jag tror ingen här i kammaren numer vill motsäga det — att det var oförsvärligt att tillåta en anordning, som var så skadlig för de värnpliktiga.

Herr Fahlbeck har sagt, hvad herrarna borde göra. Det var ett varsel, väl värdt att beakta. Jag vet väl att herrarna icke komma att göra hvad han tillrådt, men jag tror icke, att den politik, som herrarna komma att följa, skall lända till bättnad för kammarens majoritet och dess parti.

Jag yrkar naturligtvis bifall till herr Kvarnzeliuss' reservation.

Herr Clason: Jag har icke mycket att tillägga till debatten, men jag skulle dock vilja yttra några ord och göra ett yrkande.

Personligen har jag alltid stått ganska tveksam i denna fråga, varit hvarken deciderad motståndare till eller deciderad vän af s. k. lokalt veto, och jag vill också säga, att jag icke hyser alltför starka

förhoppningar om gagnet därpå. Men jag har den känslan, att frågan om dess verkliga effektiva värde icke kan afgöras förr, än man fått något mera tillfälle att experimentera med detsamma, och jag tror, att ett experiment i själfva verket icke skulle vara så farligt, men att det i alla fall skulle vara ganska lärorikt. Jag skulle önska, att det funnes flere städer i vårt land som Säter, så att man på olika håll kunde få mera direkt erfarenhet om nyttan eller skadan, effektiviteten eller ineffektiviteten af det lokala vetot. Och visade det sig då så, att detta veto verkligen vore gagneligt mot rusdryckernas farliga följder, så skulle jag icke hafva något emot att slå in på den vägen. Ur denna synpunkt tror jag alltså, att det kunde vara mycket fördelaktigt att få mera tillfällen att experimentera.

Det synes mig också, att det varit af en viss fördel, att under debatten i dag så starkt framhållits, att frågan i själfva verket gäller icke lokalt veto eller icke, utan att frågan fastmer gäller en omröstningsform, sättet på hvilket man skall besluta i den ena eller andra riktningen. Jag får då säga att jag icke hyser så stora betänkligheter mot att i denna fråga tänka mig en annan omröstningsform införd än den eljes i kommunen vanliga. Det har däremot gemäls, att detta skulle innebära ett sönderbrytande af de vanliga kommunala formerna. Jag har nu icke så stark öfvertro på former i allmänhet, att jag anser, att de former, som passa för en sak, nödvändigt skola passa för allt annat. Och om någon frågar, om här finnes något skäl för att använda en annan form, synes mig verkligen ett skäl därför hafva framlagts, nämligen den i motionen och äfven annorledes pointerade hänsynen till kvinnorna. Ingen kan gärna mistänka mig för att i brådkastet vilja lägga statens styrelse i kvinnornas händer, men jag kan icke neka till att i denna punkt, i fråga om rusdrycksbandteringen, kvinnorna verkligen kunna ha stark anledning att vilja göra sig gällande, och således har jag ingenting emot att i denna fråga använda en annan omröstningsform än den vanliga.

Det har också talats om, att detta experiment skulle medföra en uppslitande agitation hvar tredje år. Ja, då vill jag säga, att om man anser, att hvar tredje år vore för mycket, kunde man ju sätta in en annan siffra, t. ex. hvar femte år eller någon annan siffra, som bragte större lugn i förhållandena. Men gentemot detta argument skulle jag för öfrigt äfven vilja anmärka, att vi för närvarande icke äro fria från sådan agitation, och att vi med de beslutade förändringarne i den kommunala rösträtten säkerligen få den i allt högre grad. Men vi hafva den redan nu icke endast hvar tredje år, utan vi få den hvarje år, vi välja stadsfullmäktige, d. v. s. hvar annat år, ja, i vissa städer t. o. m. hvarje år. Således, agitation få vi nog ändå, och ur den synpunkten kunde det ju vara fördelaktigt att icke ha den så ofta.

Slutligen har det erinrats om den stora skillnad i röstetal, som skulle föreligga vid den vanliga kommunala omröstningen och vid den nu tilltänkta. Och jag vill ärligt erkänna, att jag finner vissa betänkligheter i detta. Men det anfördes några siffror från de senaste landstingsmannavalen, som visade att i medeltal de effektiva

*Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandel
med
brännvin.
(Forts.)*

Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandel
med
brännvin.
(Forts.)

röstetalen för hvarje röstande varierat mellan 5 och 7 röster, allt efter olika partiuppdelning. Här skulle det bli fråga om en röst. Ja skillnaden är ganska stor, därpå går jag gärna in, men man skulle nog kunna tänka sig andra garantier än röstskalan och en sådan garanti skulle kunna ligga i den utväg, som förordats i motionen, den utvägen nämligen att fordra en viss kvalificerad majoritet. Nu har motionen upptagit denna sak så, att den kvalificerade majoritet, som fordrades, skulle utgöra $\frac{2}{3}$ af de i omröstningen deltagande. Det synes mig dock, som om man åtminstone experimentvis skulle kunna gå fram på den basis, som herr Jeansson i Kalmar föreslagit i sin reservation d. v. s. så att man i stället kräfde $\frac{2}{3}$ af kommunens hela röstetal. Det är naturligtvis ett mindre steg än det af motionärerna önskade, men det är i alla fall ett steg i den riktningen och det förefaller mig ock, som om man lättare skulle kunna enas om att taga detta steg än det andra. Under sådana förhållanden skall jag tillåta mig att framställa ett yrkande om bifall till denna reservation.

Jag föreställer mig, att detta skulle komma att lyda sålunda: »att Riksdagen, med anledning af förevarande motioner nr 71 och 72 i Första kammaren och nr 72 och 224 i Andra kammaren ville hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen af förslag till bestämmelser, i syfte att afgörandet inom kommun af väckt fråga om tillsänd till detaljhandel med brännvin måtte äga rum genom allmän omröstning med lika och direkt rösträtt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de af herr Jeansson i Kalmar i hans reservation angifna grunderna.»

Herr Ekman, Karl Johan: Jag skall be att få konstatera, att ingen af dagens talare, icke heller herr Hellberg, har kunnat vederlägga det resultat jag visat, att den stora förbudsomröstningen haft beträffande möjligheten att införa lokalt veto. Och dock kunde man väl fordra att de, som vilja införa denna reform, skola visa, att den icke blott är en skenreform, utan har verklig betydelse. Jag har sagt — och det har också medgifvits från alla håll — att på landsbygden ha vi det lokala förbudet så godt som genomfördt med de nuvarande bestämmelserna. Att genom de nya rösträttsbestämmelserna, där skillnaden i röstetal mellan olika partigrupper icke är större än mellan 5,1, som är de liberalas, och 7,9, som är högerns och de moderatas genomsnittstal, det skall gå ännu lättare att hålla landsbygden fri från alkohol, är alldeles klart. Nej, det är städerna det gäller; och jag har uppvisat, att af 16 städer med 5—10 tusen invånare det endast är 4, där vid den stora förbudsomröstningen en majoritet af två tredjedelar utaf de röstberättigades antal uppnåts, och att af 18 städer med ett invånareantal af öfver 10,000 dylik majoritet uppnåts i 5. Men i 2 af sistnämnda städer är majoriteten så knapp, att de vid en omröstning rörande lokalt veto säkerligen skulle rösta däremot. Af nämnda 18 större städer återstå således endast 3, där det lokala vetot kunde tänkas blifva genomfördt: det är städerna Upsala, Örebro och Jönköping,

Detta är hvad som framgår af den stora förbudsomröstningen. Ett lokalt folkomröstningsveto skulle således visst icke gagna nykter-

hetssaken i de större städerna, där den just skulle ha sin egentliga mission att fylla. Det skulle tvärtom i 27 af dessa städer fastslå rusdryckshandteringen treårsperiod efter treårsperiod och därigenom också blifva hindrande för det totala förbudets genomförande.

Jag är själf nykterhetsvän sedan lång tid tillbaka. Det är icke från studerkammaren jag har min erfarenhet. Jag vågar påstå, att jag mer än mången annan i Riksdagen själf gått i drinkarehemmen och sett eländet på nära håll, så att jag vet hvad jag säger. Jag vill komma till samma resultat, som vi nykterhetsvänner alla vilja, nämligen att få landet räddadt från den fara, som hotar från alkoholismen; men jag vill gå sådana vägar, som verkligen leda fram till målet. En sådan väg har herr von Mentzer jämte undertecknad m. fl. pekat på i vår motion om utsträckning af det kommunala vetot med beslutanderätten hos de lagliga myndigheterna, och denna motion hoppas jag också att Första kammaren skall bifalla. När sedan den stora utredningen rörande totalförbudet föreligger, vill jag hoppas, att äfven vägen dit icke skall vara så lång!

*Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandel
med
brännvin.
(Forts.)*

Herr Wester: Den ärade representanten från Vesterås yttrade, att jag skulle antydtt något om, att man i Säter vore ängerköpt öfver det lokala vetot, som där blifvit infördt. Detta gjorde jag för visso icke; jag framhöll i stället, att jag trodde, att det lokala vetot för närvarande icke hade verkat så välgörande, som man från början hade tänkt sig. Emellertid hoppas jag, att man i Säter är nöjd med sitt lokala veto, och jag önskar, att detta måtte utsträckas till flera platser. Därför föreligger egentligen intet hinder i den kommunala rösträtt, som nu finnes.

Min ärade kamrat på värmlandsbänken framhöll nyss, att min antydning om skillnaden mellan beslut, som fattats vid folkmöten och i Riksdagen, icke höll streck, därför att det visat sig, att Andra kammaren har en mening och Första kammaren har en annan i en del frågor. Ja, det är helt naturligt, att kamrarna i en hel del frågor ställt sig på olika ståndpunkt, och särskildt i denna fråga har det ju varit så, att Andra kammaren i några år antagit förslaget, under det att Första kammaren afslagit detsamma. Men det förekommer äfven andra beslut i Riksdagen, där Första kammaren har intagit en ståndpunkt och Andra kammaren en annan, hvarvid Andra kammaren dock så småningom har insett, att Första kammaren haft rätt. I den stora rösträttsfrågan t. ex. var det Första kammarens ställning, som till slut intogs af Andra kammaren. Om det icke hade skett, så kanske vi icke hade haft nöjet se min ärade bänkkamrat här i kammaren, och det hade varit en förlust.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Hellberg: Jag upptog icke till bemötande några af de skäl, som anfördes i debatten. Hade jag det gjort, skulle jag naturligtvis icke hafva försummat att bemöta också herr Ekman i hans små funderingar om förhållandet mellan resultatet af den stora förbudsomröstningen och hvad som skulle blifva resultatet af en omröstning angående lokalt veto. Jag torde icke ens behöfva påpeka

Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandel
med
brännvin.
(Forts.)

för herrarna — om inte möjligen för herr Ekman — att det är en stor skillnad mellan en omröstning, som är anordnad på enskild väg och en som är anordnad på officiell väg. Å ena sidan hafva vi denna förbudsomröstning, där personer, som frivilligt åtagit sig saken, på lediga stunder gingo ur hus och i hus för att samla namn. Det hände, enligt hvad jag hört, att en mängd personer aldrig blefvo besökta: de hade väntat på listan, men den kom aldrig. Statistiken öfver omröstningen visar också, att i landet finns ungefär en half million personer, som aldrig blefvo tillfrågade i denna sak. Det är väl alldeles orimligt att jämnställa en sådan opinionsyttring med den omröstning, som skulle anordnas så att säga *ex officio*. Jag anser därför, att det argumentet icke har den minsta betydelse.

För öfrigt är det själfallet, att det lokala vetot just är ägnadt att mer och mer väcka folk till insikt om betydelsen af rusdryckernas aflägsnande och att om det på en plats inte går ena året, opinionen kommer att alltmera bearbetas därför. Själfva grundtanken är, att därigenom skall läggas en bärig och solid opinionsgrund för den bestämmande som man önskar genomdrifva.

Således, från hvilken synpunkt man än ser saken, synes mig herr Ekman's inlägg betyda mycket litet.

Herr Ekman, Karl Johan: Den stora förbudsomröstningen har här i dag i herr Beckman's anförande och under den gångna veckan vid den stora förbudskongressen återopats såsom ett mycket tungt vägande skäl för det totala alkoholförbudets införande. Afven jag tror att den stora förbudsomröstningen är af största betydelse, att den betyder ofantligt mycket mer, än herr Hellberg vill låta påskina. Jag anser, att den verkligen var ett verkligt utslag af folkmeningen i vårt land, och därför är jag också berättigad att återropa den till stöd för mina påståenden.

Herr Beckman, Ernst: Jag nödgas ännu en gång anhålla om ordet. Det är för att belysa en särskild anmärkning, som gjorts mot de motioner, hvilka af oss framlagts. Det har sagts gång på gång, att de vore »politiska», att förslaget vore en »politisk praktblomma», att det vore framställt af politiska hänsyn o. s. v. Nu vet jag icke rätt hvad man därmed menar. Menar man blott — såsom sanningen är — att ett visst politiskt parti upptagit den saken på sitt program och därför, naturligtvis, också vill framföra den i den lagstiftande församlingen, så är därmed icke något ondt sagdt. Men menar man, hvad som tycks framgå af det sätt, hvarpå anmärkningen gjorts, att det skulle vara något obefogadt, något slags ovärdigt politiskt fiskafänge, då tillbakavisar jag på det bestämdaste en sådan insinuation. De, som arbetat och sträfvat så länge för denna sak, förtjäna sannerligen icke att blifva på det sättet bemötta i sina allvarliga sträfvanden.

Jag vill tillägga, att om herrar motståndare också anse tillständigt att frambära denna insinuation mot den ena motionen, den som är framlagd af en politisk partigrupp, måste detta tal alldeles studsas tillbaka från den motion, som framlagts af Riksdagens nykterhets-

grupp, hvilken ju består af medlemmar, som tillhöra alla olika politiska partier.

Jag skall tillägga ett ord med anledning af herr Clasons yrkande. Mig förefaller det dock ganska obilligt, att om t. ex. en person ligger sjuk i sitt hem och gärna skulle vilja rösta för förbudets införande, skall dock, om det yrkandet bifalles, hans röst, såvidt jag förstår saken rätt, räknas, som om den vore afgifven för rusdryckernas bibehållande. Detta är väl dock ett olämpligt omröstningssätt?

*Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandel
med
brännvin.
(Forts.)*

Herr Hellberg: Jag hoppas, mina herrar, att inte många måtte hafva missuppfattat mitt sista anförande så, som herr Ekman gjorde, nämligen som om däri skulle ligga något slags underkännande af den stora förbudsomröstningens betydelse. Det är naturligtvis icke alls min mening. Jag ville säga, att tvärtom, just därför att denna förbudsomröstning var förenad med så stora svårigheter, får det resultat, som nåddes, dess större betydelse. När det var så svårt att kunna komma åt alla, som hade rätt att uttala sig, och det ändå uppnåddes så stort resultat, vittnar det väl allra bäst om hur stark folkmeningen är.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, att beträffande förevarande betänkande förekommit följande yrkanden: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle bifalla herr Kvarnzelius' vid betänkandet afgifna reservation; och 3:o) af herr *Clason*, att Riksdagen med anledning af förevarande motioner nr 71 och 72 i Första kammaren och nr 72 och 224 i Andra kammaren ville hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen af förslag till bestämmelser, i syfte att afgörandet inom kommun af väckt fråga om tillstånd till detaljhandel med brännvin måtte äga rum genom allmän omröstning med lika och direkt rösträtt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de af herr Jeansson i Kalmar i hans reservation angifna grunderna.

Härefter gjorde herr vice talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf herr vice talmannen upp- tog hvart och ett af de återstående yrkandena med hemställan, huru- vida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående hufvudvoteringen, och förklarade herr vice talmannen sig anse de härå afgifna svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till det under 2:o) upptagna yrkandet.

Jämväl om kontrapositionens innehåll begärdes emellertid votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition.

*Angående
lokalt veto
beträffande
detaljhandel
med
brännvin.
(Forts.)*

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående be-
villningsutskottets betänkande nr 1 antager bifall till den af herr
Kvarnzelius vid betänkandet afgifna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits
bifall till herr Clasons yrkande i frågan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva
utfallit sålunda:

Ja — 61;
Nej — 56.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs för hufvudvoteringen
en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i sitt be-
tänkande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Kvarnzelius' vid betänkandet afgifna
reservation.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna
hafva utfallit sålunda:

Ja — 89;
Nej — 26.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 15 och 16
innevarande februari bordlagda betänkande nr 2, i anledning af Kungl.
Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att be-
sluta i fråga om vissa postafgifter, biföll kammaren hvad utskottet i
detta betänkande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af bankoutskottets den 15 och 16
i denna månad bordlagda utlåtande nr 3, i anledning af väckta motio-

ner om ändrad lydelse af 27 § lagen för Sveriges riksbank, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 15 och 16 innevarande februari bordlagda utlåtande nr 6, i anledning af väckt motion om ändring i lagen om äktenskaps afslutande inför svensk diplomatisk eller konsulär ämbetsman i utlandet.

*Ifrågasatt
ändring i la-
gen om äkten-
skaps afslu-
tande inför
svensk diplo-
matisk eller
konsulär äm-
betsman i ut-
landet.*

Uti en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 1, hade herr *J. Bysström* hemställt, att Riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring i lag om äktenskaps afslutande inför svensk diplomatisk eller konsulär myndighet i utlandet den 8 juli 1904, att § 1 erhöle följande lydelse:

»Konungen äger uppdraga åt svensk diplomatisk eller konsulär ämbetsman i främmande stat eller åt annan svensk man därstädes, som Konungen kan finna lämplig, att i den ordning, som i denna lag stadgas, i äktenskap förena svenska undersåtar eller svensk undersåte med undersåte i främmande stat».

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta undersöka, i hvad mån uppdrag, som afses i 1 § af lagen om äktenskaps afslutande inför svensk diplomatisk eller konsulär ämbetsman i utlandet, borde kunna lämnas äfven åt annan svensk man, samt för Riksdagen framlägga det förslag, som därpå kunde föranledas.

Reservation hade afgifvits af herrar *Håkanson*, *Lorentz Petersson*, *Gezelius* och *Trana*, hvilka på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Håkanson*: Herr talman, mina herrar! Mot utskottets föreliggande utlåtande har jag jämte tre andra ledamöter af denna kammare afgifvit reservation. Det är med anledning häraf, jag nu skall be att få säga några ord.

Motionen i fråga afser att underlätta för utrikes, synnerligast i Kina, vistande svenskar att ingå äktenskap och afser en ändring i lagen om äktenskaps afslutande inför svensk diplomatisk eller konsulär ämbetsman i utlandet den 8 juli 1904. Utskottet har icke kunnat tillstyrka motionen utan endast en skrivelse i motionens syfte. Som utskottet framhållit, förutsatte ett bifall till motionen jämväl ändring i 3 § af ifrågavarande lag. Det kan nämligen icke ifrågasättas att öfverlämna åt annan än ämbetsman att pröfva huruvida hinder eller jäf föreligger mot äktenskap. Dessutom skall enligt nämnda paragraf göras anslag å legation eller konsulat; därför måste det äfven förutsätta medverkan af sådan eller annan myndighet.

Vi reser vanter hafva gjort oss underrättade därom, att svenska missionen i Kina har 44 missionärer, af hvilka 41 äro svenska med-

*Ifrågasatt
ändring i la-
gen om äkten-
skaps afslu-
tande inför
svensk diplo-
matisk eller
konsulär äm-
betsman i ut-
landet.*

(Forts.)

borgare. Svenska missionsförbundet har 38 missionärer, alla svenska medborgare. Alliansmissionen har 12, baptistmissionen 10 och helgelsemissionen 20, alla svenska medborgare. Tillsammans finnas således 121 svenska missionärer i Kina. Därtill komma 50 å 100 svensk-amerikaner. I Japan finns ingen svensk missionär, men 10—15 svensk-amerikaner.

I vår reservation hafva vi nu frambållit, att det finns en svensk sjömanspräst i Shanghai med rätt att viga. Riktigheten af denna vår uppgift har ifrågasatts i en tidning för dagen. Med anledning däraf har jag satt mig i förbindelse med legationssekreteraren vid vår beskickning i Kina och Japan, hvilken för närvarande vistas i Stockholm, och har af honom fått riktigheten af vår uppgift bekräftad samt därjämte den upplysningen, att den äsyftade prästen är föreståndaren för Skandinaviska sjömanshemmet i Shanghai pastor A. E. Rydberg. Jag har velat lämna denna upplysning, i händelse någon af kammarens ledamöter läst ifrågavarande tidningsartikel och låtit påverka sig däraf.

I Kina finnas en svensk generalkonsul, en handelsattaché och 8 vicekonsuler. Det förefaller, som om, i händelse uppdrag lämnades åt dessa i enlighet med nu gällande föreskrifter i lagen af den 8 juli 1904, ifrågavarande behof skulle kunna blifva fullt tillgodosedt.

Starkaste skälet för att vi icke velat biträda utlåtandet är emellertid, att under de sex år, som nämnda lag varit gällande, ännu icke meddelats något sådant uppdrag, som afses i lagen. Detta, förmena vi, utvisar, att något större behof däraf icke gjort sig gällande. Hade sådant behof funnits, skulle ovillkorligen framställning hafva gjorts till legationen och denna i sin ordning hos Kungl. Maj:t utverkat meddelande af dylika uppdrag. Emellertid föreligger nu dylik anhållan beträffande Kina från svenska legationen i Kina och Japan. Men, som sagdt, vi föreställa oss då, att man bör vänta med att göra några ändringar i denna lag, tills man får se, om icke det uppdrag, som i anledning däraf kan meddelas åt beskickningen och konsulerna i Kina, är tillräckligt att fylla behofvet.

Det är på dessa grunder, herr talman, jag tillåter mig yrka afslag å utlåtandet och bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr af Ekenstam: Herr talman, mina herrar! Genast från början kan det ju vara skäl att fastslå, att den fråga, som här är framlagd, är af mycket liten omfattning, och att dess betydelse i allmänhet är mycket liten, fastän den naturligtvis är mycket stor för de ganska få individer det gäller.

Jag skulle också genast i början vilja tala om, att den statistik, som af reservanterna är framlagd, icke har varit för utskottet tillgänglig vid motionens behandling. Emellertid, äfven om af den statistiken skulle kunna synas, att det är jämförelsevis få personer, som hafva glädje och intresse af att någonting blir åtgjordt i det syfte, som motionen afser, kan man väl ändå inte absolut förneka, att de fall, som af motionären äro framdragna, tydligt visa, att personer finnas, som hafva stort intresse af den äsyftade lagstiftningen.

Det är icke heller så mycket på grund af detta ringa antal in-

divider, som reservanterna anse sig böra afstyrka bifall till utskottets hemställan, utan det starkaste skälet är, såsom utskottets ärade ordförande nyss sade, det, att ehuru för några år sedan Riksdagen fattade beslut om en lag, som skulle kunna lämna konsul eller konsulat-tjänsteman rätt att i äktenskap förena svenska medborgare, så har ännu icke någon sådan rätt blifvit åt någon lämnad, och det är först på allra sista dagarna, som ansökan om sådan rätt blifvit framställd.

Den omständigheten, att icke förrän nu ansökan om att få utöfva sådan rätt har till Kungl. Maj:t inkommit, bör dock efter min mening icke tolkas så afgjort till men för motionen, som lagutskottets ordförande gjorde. Därtill kunna många anledningar hafva förefunnits. Möjligen kan man tänka sig, att kunskapen om en dylik lags förefintlighet icke har funnits bland de personer, som skulle hafva nytta och glädje af lagen, och att de således icke kunnat hos Sveriges vederbörande representant göra en önskan gällande, att sådan rätt måtte utverkas. Dessutom skulle för många af dessa personer det icke hafva varit till någon större glädje, att konsulat-tjänstemän i vissa hamnstäder bekläds med sådan myndighet, då ju de svenska medborgare, som i denna motion omtalas, vistas på trakter, så långt aflägsna från hamnstäderna, att det utan tvifvel icke varit stor lättnad för dem att kunna vända sig till en så bemyndigad konsulat-tjänsteman. Med ett ord, man får icke alldeles obetingadt af angifna förhållanden draga den slutsats, som ordföranden i lagutskottet gjorde. Man skulle kunna säga, att äfven om det bara funnes ett eller annat fall, så vore det väl ändå icke så alldeles oberättigadt att önska, att förhållandena ordnades just för sådana fall. Vi få tänka på hvad det här gäller. Här kunna samvetsbetänkligheter i mycket hög grad komma i fråga. Det finnes väl icke, föreställer jag mig, något område, där lagstiftningen bör vara mera betänksam, än då det gäller att stöta redbara, samvetsömma människor. Då detta i förevarande fall kanske ganska lätt kan undvikas och då, såvidt jag förstår, den åsyftade lagstiftningen icke skulle blifva prejudikat i något afseende och ej heller kunna tänkas blifva missbrukad, kan jag icke fatta, hvarför man skall vägra Kungl. Maj:t en rätt, som utan allt tvifvel icke kommer att användas mer än ytterligt sällan.

Till dessa skäl skulle jag vilja lägga ett annat, som för mig har en mycket stor betydelse. När jag tänker på dessa våra landsmän i förskingringen, känner jag en särskild anledning att visa dem, att vi hemmavarande hafva känsla och hjärta för dem, och att det land, som fostrat dem, till hvilket de utan tvifvel alltjämt längta och hvar på de lita, icke skall svika dem utan är mäktigt att göra något för dem, så att de icke just i sådant fall som detta behöfva vända sig till andra makter för att få de rättigheter, som de mycket väl kunna erhålla från det gamla fosterlandet.

Dessa äro i korthet, herr talman, de skäl, som för mig varit bestämmande, då jag instämt med utskottets majoritet. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hellner: Det förefaller mig som om det finnes en synpunkt, som utskottet väl mycket lämnat åsido vid behandlingen af detta

*Ifrågasatt
ändring i la-
gen om äkten-
skaps afslu-
tande inför
svensk diplo-
matisk eller
konsulär äm-
betsman i ut-
landet.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
ändring i la-
gen om äkten-
skaps afslu-
tande inför
svensk diplo-
matisk eller
konsulär äm-
betsman i ut-
landet.*

(Forts.)

ärende, och det är den internationella. Utskottet har erinrat om den konvention, som slöts år 1902, och framhållit, att nuvarande lagstiftning hvilar på de principer, som där äro antagna. Syftemålet med denna konvention, hvilken biträddts af ett stort antal europeiska stater, var som bekant att få någon ordning och reda i de internationella förhållandena på detta område och att få fram vissa principer för bedömande af äktenskap, som blifvit ingångna i främmande land, så att man så långt som möjligt undveke, att äktenskap, som hölls för giltiga i ett land, vore ogiltiga i ett annat.

De grundsatser, som denna konvention byggde på i fråga om formen för ingående af äktenskap, voro två. Den ena var, att ett äktenskap, ingånget i den form, som lagen på giftermålsorten anvisade, skulle vara giltigt öfver allt, och den andra, att ett äktenskap, ingånget under medverkan af vederbörligen auktoriserad diplomatisk eller konsulär ämbetsman, likaledes skulle vara giltigt öfverallt. Dessa båda principer kunna sägas hafva internationell giltighet och äro antagna i praxis äfven i stater, som icke tillträdt konventionen eller hafva uttrycklig lagstiftning i ämnet.

Men går man utanför detta område, är man genast inne på osäker mark, och det förefaller mig, som om utskottets hemställan skulle föra oss in på sådan osäker mark. Man kan vara ganska öfvertygad om, att därest utskottets hemställan skulle leda till en lagstiftning, som gäfve befogenhet för enskilda personer att fungera som giftermålsförrättare i främmande länder, effekten blefve den, att äktenskap, som afslutats under dessa personers medverkan, visserligen blefve giltiga i Sverige, men ogiltiga öfverallt i världen för öfrigt. Jag tror näppeligen, att man skulle kunna anse detta vara ett lyckligt eller ens tolerabelt förhållande. Man kan icke säga, att det är deras önsknningar, som vilja ingå äktenskap, som böra vara afgörande härvidlag, och icke heller, att denna fråga berör endast den inre lagstiftningen. Hvertill skulle 1902 års konvention tjäna, om hvarje stat för sig funne sig oförhindrad att lämna de antagna principerna åsido? Man skulle ju då strax komma in i samma intrasslade situation, som konventionen har till ändamål att göra slut på.

Jag tror icke heller, att man från den inre lagstiftningens synpunkt kan endast taga hänsyn till de enskilda individerna och deras önsknningar. Jag skall taga som ett exempel ett fall, som omtalas i motionen och återfinnes på sid. 3 i lagutskottets utlåtande. En engelsk konsulattjänsteman ville ingå äktenskap med en svensk kvinna och vände sig därför till en Svenska Missionstörbundets missionär i Ostturkestan med anmodan, att denna skulle medverka till äktenskapets ingående. Hvad hade följden blifvit, om denne missionär varit berättigad därtill? Jo, att ett äktenskap kommit till stånd, som varit giltigt i Sverige men icke i England eller annorstädes i världen. Den svenska kvinnan skulle genom sitt giftermål hafva förlorat sin svenska nationalitet men icke förvärfvat engelsk nationalitet. Hon skulle enligt svensk lag vara gift och förhindrad att träda i annat äktenskap, men utom Sverige skulle hon behandlas som ogift. Hennes man skulle enligt engelsk lag vara ogift och när som helst kunna gå i annat gifte. Ville hon komma ur den

brydsamma situationen och söka skillnad och i sådant syfte vände sig till engelsk domstol, skulle denna, om den ansåge sig formellt kompetent, dock icke kunna upptaga skillnadsyrkandet, emedan enligt engelsk lag ej något äktenskap vore för handen. Om hon åter sökte att få yrkandet pröfvadt i Sverige, skulle hon icke där finna någon behörig domstol, emedan hon ej vore svensk undersåte och ej heller hade domicil i Sverige. Något mindre krångliga blefve förhållandena, om båda parterna vore svenska undersåtar, men så länge de stannade utomlands, skulle dock en god del af dessa missförhållanden komma att kvarstå.

*Ifrågasatt
ändring i la-
gen om äkten-
skaps afslu-
tande inför
svensk diplo-
matisk eller
konsulär äm-
betsman i ut-
landet.*
(Forts.)

Jag tror därför, att lagstiftningen äfven af skyldig hänsyn till egna undersåtar bör akta sig för att beträda sådana vägar, som utskottet här rekommenderat.

Slutligen vill jag säga, att det förefaller mig, som om man inom den nuvarande lagstiftningens ram skulle kunna finna ett arrangemang, som tillgodoser motionärens önskningsar, så långt dessa skäligen kunna uppfyllas. Man kan icke, det föreställer jag mig, begära, att det hvarhelst en svensk undersåte uppehåller sig skall finnas en från hans hemland auktoriserad funktionär tillstädes för att hjälpa honom att ingå äktenskap i svensk lags form. Men finnes en större samling svenskar på en plats och bland dem en person, åt hvilken det kan anförtros att förrätta giftermål, då synes det mig icke föreligga något hinder mot, att denna person göres till vice konsul och i denna egenskap får befogenhet att förrätta giftermål. De, som ville träda i äktenskap hade då till buds en form, som erkännes i hela världen, hvaremot, om vigselförrättaren icke är diplomatisk eller konsulär ämbetsman, äktenskapet med all sannolikhet blir erkänt endast i Sverige.

Herr talman, jag yrkar bifall till reservationen.

Herr af Ekenstam: Mot den siste talarens anförande har jag intet annat att erinra, än att han icke vändt sig så mycket mot den kläm, som utskottet kommit till, som fastmer mot hvad jag skulle vilja kalla en af honom i tanken redan skisserad lagstiftning i ämnet. Utskottet har nämligen hemställt, »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta undersöka, i hvad mån uppdrag, som afses i 1 § af lagen om äktenskaps afslutande inför svensk diplomatisk eller konsulär ämbetsman i utlandet, bör kunna lämnas äfven åt annan svensk man, samt för Riksdagen framlägga det förslag, som däraf kan föranledas.»

Skulle nu så vara, som den siste ärade talaren framförde och som jag icke i närvarande ögonblick kan kritisera, att ett sådant förslag skulle vara behäftadt med de svagheter och äfven de vådor, som talaren omnämnde, tviflar jag på, att regeringen framlägger något förslag. Men det låter sig väl ändå icke förnekas, att en hemställan just i detta syfte skulle kunna leda till, att regeringen hade sina tankar fästa på ämnet och att följaktligen ett förslag kan framkomma, som om det också icke direkt fyller hvad utskottet afsett, ändock kan i någon mån tillfredsställa de personers kraf, om hvilka här är fråga.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kam-maren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den vid ut-låtandet fogade reservation; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Afgåfvos och bordlades följande motioner:

nr 84, af grefve *Hamilton, Alexander*, i anledning af Kungl. Maj:ts förslag till lag om ekonomiska föreningar;

nr 85, af herr *Eklund* m. fl., i anledning af Kungl. Maj:ts pro-
position med förslag till lag om ideella föreningar m. m.; och

nr 86, af herr *Hedenlund*, i anledning af Kungl. Maj:ts förslag
till lag om bankrörelse.

Vid föredragning af Kungl. Maj:ts under dagen aflämnade nådiga
propositioner till Riksdagen:

1:o) angående anläggning af statsbana från Ströms vattudal till
Ångermanälven;

2:o) med förslag till förordning angående grunderna och sättet
för markegångsprisens bestämmande; samt

3:o) med förslag till lag om ändrad lydelse af 1 kap. 2 § i lagen
den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom samt om ändringar
i och tillägg till 4 kap. samma lag m. m.,

blefvo dessa propositioner hvar för sig på begäran bordlagda.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts
under sammanträdet aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, med
förslag till ändrad lydelse af § 3 mom. 13 tryckfrihetsförordningen.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts denna
dag aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående aflöningsfyllnad åt vikarien för tjänstledige kassören
och bokhållaren i fångvårdsstyrelsen Walter Engblom;

2:o) angående pensionsunderlag för innehafvaren af de med hvar-
andra förenade befattningarna såsom öfverläkare vid Stockholms
hospital och professor i psykiatri vid karolinska mediko-kirurgiska
institutet;

3:o) angående lönetursberäkning för tre lärarinnor vid högre lära-
rinnesseminariet; samt

4:o) angående anslag till täckande af underanvisning å karolinska
mediko-kirurgiska institutets stat.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts
under sammanträdet aflämnade nädiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående upplåtande af en lägenhet från förra korpralsbo-
stället Högby nr 4 i Östergötlands län;

2:o) angående upplåtande af lägenheter från förra majorsbostället
Orreda nr 1 i Jönköpings län;

3:o) angående upplåtande af en lägenhet från förra kompaniechefs-
bostället Kungsgården nr 1 i Kopparbergs län;

4:o) angående disposition af förra kompaniechefs-bostället Torp
nr 2 och 3 i Kalmar län;

5:o) angående upplåtande af ett område från förra fanjunkarbo-
stället Gislöf nr 6 och 32 i Malmöhus län;

6:o) angående upplåtande af tre till förra löjtnantsbostället Legene
nr 1 Nedergård i Göteborgs och Bohus län hörande lägenheter;

7:o) angående sättet för försäljning af ett till förra kompaniechefs-
bostället Backa nr 1 i Södermanlands län hörande ägområde;

8:o) angående upplåtande af lägenheter från förra kompaniechefs-
bostället Vänga nr 1 och 2 i Björnlunda socken af Södermanlands län;

9:o) angående försäljning af lägenheter från kronohemmanet
Röinge nr 2 i Hallands län;

10:o) angående upplåtande af lägenheter från förra fänriksbostället
Berg nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

11:o) angående upplåtande af lägenheter från förra majorsbo-
stället Hult nr 1 i Jönköpings län; samt

12:o) med förslag om ändring i och tillägg till grunderna för för-
valtningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall.

Anmäldes och bordlades

bevillningsutskottets betänkande nr 3, i anledning af väckta mo-
tioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning an-
gående lämpliga kontrollbestämmelser rörande skogsafverkningsaf-
handlingars beläggande med stämpel; äfvensom

lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t
om ävägabringande af utredning m. m. i fråga om en ny kyrkoför-
fattning;

nr 9, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t om åvägabringande af utredning m. m. angående ändrad anordning af religionsundervisningen i folkskolorna; och

nr 10, i anledning af väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående bättre förmånsrätt för kommunalutskylder m. m.

Upplästes en från bankoutsrottet ankommen skrifvelse af följande innehåll:

Enligt protokollsutdrag för den 14 innevarande februari hade utsetts dels till tredje revisorssuppleant vid afdelningskontoret i Gäfle en handlande Erik Johansson, Gäfle, dels till andre suppleant vid kontoret i Vänersborg en landstingsman Joh. Carlsson, Gärdhem.

Från kontoret i Gäfle hade nu anmälts, att någon handlande Erik Johansson icke funnes därstädes. Likaledes hade meddelats, att en af de utsedde revisorerna vid kontoret afsagt sig uppdraget samt de två första suppleanterna anmält sig förhindrade.

Beträffande landstingsman Carlsson hade från landstingsmannen N. A. Karlsson, Gärdhem, ankommit meddelande, att någon landstingsman Joh. Carlsson icke funnes i Gärdhem, men att han vore villig åtaga sig uppdraget, därest han vore afsedd.

På framställning af herr talmannen beslöt kammaren, att i anledning af redan gjorda eller till äfventyrs än vidare inkommande anmälningar om förhinder för de utsedda revisorerna eller revisorssuppleanterna för granskning af riksbankens afdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning att fungera skulle företagas erforderliga fyllnadsväl, och uppdrog kammaren verkställigheten häraf åt de vid detta riksmöte af kammaren redan tillsatta valmän och suppleanter för utseende af sådana revisorer och revisorssuppleanter.

Justerades åtta protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 2,20 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.